

บทที่ ๓

กติกาสัญญาไมรุกรานกันระหว่างไทยกับฝรั่งเศส ไทยกับอังกฤษ และ ไทยกับญี่ปุ่น

บทบาทของทหารที่มีต่อความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับฝรั่งเศสก่อนเกิดกรณีพิพาทอินโดจีน

ในขณะที่การเจรจาแก้ไขปัญหาเกี่ยวกับอินโดจีนระหว่างไทยและฝรั่งเศสยังคงค้างอยู่ และสัมพันธ์ภาพระหว่างไทยกับญี่ปุ่นกลับทวีความสนิทสนมขึ้นเป็นลำดับนั้น ได้เกิดข่าวลือและหนังสือพิมพ์ต่างลงข่าวไปในทำนองว่า อาจเกิดเหตุการณ์ตึงเครียดขึ้นระหว่างไทยและอินโดจีนของฝรั่งเศส และฝรั่งเศสอาจใช้กำลังเข้ารุกรานไทยอีกครั้งหนึ่ง ข่าวลือดังกล่าวหนาหูขึ้น ตั้งแต่ต้นปี ค.ศ. ๑๙๓๗ (พ.ศ. ๒๔๘๐) เป็นต้นมา ทั้งนี้อาจสืบเนื่องมาจากสุนทรพจน์ของ พ.อ.หลวงพิบูลสงคราม รัฐมนตรีว่าการกระทรวงกลาโหมที่กล่าวแก่ทหารและยุวชนทหาร เมื่อวันที่ ๓๑ มีนาคม ๒๔๗๕ เนื่องในวันสิ้นศกปีนั้น^๒ เน้นถึงความจำเป็นที่ประเทศไทยต้องเร่งบำรุงสมรรถภาพของกองทัพ หากประเทศไทยมีกำลังทหารเป็นที่เกรงอกเกรงใจของชาติอื่นแล้ว "จะไม่มีใครกล้ามาแกล้งหรือมาศักค้ำในสิ่งที่ไทยจะทำ" พร้อมกับยกตัวอย่างการกระทำของเยอรมันนีและญี่ปุ่น เช่น การไม่ปฏิบัติตามสนธิสัญญาแวร์ซายส์ของฮิตเลอร์ และการถอนตัวออกจากสันนิบาตชาติของญี่ปุ่นว่า การที่ทั้งสองชาติสามารถปฏิบัติดังกล่าวได้ เพราะมีกำลัง

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

^๑ สสร. ๑๘/๘๕ สำเนาหนังสือ ฉบับเฉพาะ ที่ ค.๑๘๒/๒๔๘๑ จากกองสุลตสยาม ณ เมืองไซ่งอน ถึงรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศ ๒๐ มิถุนายน ๒๔๘๑
เรื่อง คอบหนังสือกระทรวงการต่างประเทศที่สั่งให้สืบข้อเท็จจริง เกี่ยวแก่ฝ่ายฝรั่งเศส จะใช้กำลังรุกรานประเทศสยาม

^๒ ก่อน พ.ศ. ๒๔๘๓ ประเทศไทยเริ่มต้นปีใหม่ วันที่ ๑ เมษายน

ทหารเข้มแข็งเป็นที่เกรงขามของชาติอื่น* ทั้งยังกล่าวเป็นเชิงสนับสนุนการรุกราน
เอริโอเปียของอิตาลี เมื่อ ค.ศ. ๑๙๓๕ (พ.ศ. ๒๔๗๗) ว่า

"อิตาลีเป็นอีกประเทศหนึ่ง... ได้ยึดเอาประเทศ
อภิสสิเนียเป็นแหล่งทำมาหากินเพิ่มขึ้น เพราะเป็น
ธรรมชาติของมนุษย์ก็ต้องการแสวงหาแผ่นดินเพื่อประกอบ
การอาชีพ อิตาลีไม่มีแผ่นดินพอจะไห้คนของตนทำมา
หากิน เพราะพื้นแผ่นดินในโลกมีเจ้าของ อันมีกำลัง
ทหารรักษาอยู่หมดแล้ว ยังเหลือแต่อภิสสิเนียแห่งเดียว
ที่มีพื้นแผ่นดินเหมาะแก่ชาวอิตาลีเสีย เพราะอยู่ใกล้
และไม่มีกำลังทหารเป็นรั้วของประเทศเพียงพอ ซึ่ง
เป็นโอกาสที่คนอิตาลีจะยึดเป็นแหล่งทำมาหากิน
ได้โดยสะดวก ก็ต้องพึ่งเอาดินแดนของประเทศนี้โดย
สังหารลงหน้าเขาไปปกครองก่อน ภายหลังคนอิตาลี
เลียนทั้งมีทั้งจน ก็หลงไหลกันเขาไปหากินในความคุม
ครองของทหารด้วยความสุขสบาย นี่ก็เป็นอุทธาหรณ์
อีกอันหนึ่งที่แสดงให้เห็นประโยชน์ของทหารอิตาลีเสีย
ซึ่งถ้าจะใช่วิธีอื่น ก็คงไม่ได้พื้นแผ่นดิน ไ้คนของเขา
ทำมาหากินได้เป็นแน่"^๒

นอกจากรัฐมนตรีกลาโหมจะแสดงท่าทีให้เห็น ว่านิยมนโยบายถ้าวรุกราน
ต่างชาติของญี่ปุ่น เยอรมันและอิตาลีแล้ว ในสุนทรพจน์เดียวกัน พ.อ.หลวงพิบูลสงคราม
ได้กล่าวสันนิษฐานว่าจะเกิดสงครามระหว่างชาติมหาอำนาจขึ้น เพราะปรากฏว่า
มหาอำนาจได้แบ่งออกเป็นสองฝ่าย คือ เยอรมัน อิตาลี ญี่ปุ่น ฝ่ายหนึ่ง ฝรั่งเศส
รัสเซีย และอังกฤษอีกฝ่ายหนึ่ง และ

*"สุนทรพจน์ ของ พ.อ.หลวงพิบูลสงคราม รัฐมนตรีกลาโหม กล่าวแก่ทหาร
และยุวชนทหาร เนื่องในวันสิ้นศึก ๒๔๗๕" ศรีกรุง (๓ เมษายน ๒๔๘๐) หน้า ๒, ๑๕.

^๒เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๕.

"เมื่อทางยุโรปเริ่มลงมือกันแล้ว ผู้ปู้นอาจเข้ายึด
 อู่องกงและสิงคโปร์...และในการเข้ายึดสิงคโปร์นั้น
 ถ้าเขาทางสิงคโปร์ก็เป็นการเข้าตีตรงหน้า อาจเสีย
 กำลังมาก ผู้ปู้นอาจเข้ามายึดทางเมืองไทยก่อน แล้ว
 รุกลงไปทางใต้ เข้าตีทางหลังฐานทัพสิงคโปร์ ซึ่งอาจ
 สำเร็จได้ง่าย"^๑

หลังจากการแสดงสุนทรพจน์ครั้งนี้แล้ว ปรากฏว่าต่อมาในวันที่ ๑๔ เมษายน
 รัฐมนตรีว่าการกระทรวงกลาโหมได้กล่าวปราศรัยทางวิทยุกระจายเสียงอีกครั้งหนึ่งว่า
 ในคำบรรยายเนื่องในวันสิ้นศก ที่รัฐมนตรีได้กล่าวเป็นเชิงสันนิษฐาน ว่าผู้ปู้นอาจมา
 ยึดเอาประเทศไทยนั้น ความตอนนี้นำอันอัครราชทูตผู้ปู้นในกรุงเทพฯ ได้มาทำความ
 เข้าใจและชี้แจงให้ทราบว่า ความวิตกว่าอังกฤษกับผู้ปู้นจะรบกัน และผู้ปู้นจะเข้ามา
 ละเมิดความเป็นกลางของประเทศไทยนั้นไม่มีเหตุผล ตรงกันข้าม ผู้ปู้นตั้งใจจะช่วย
 ให้เมืองไทยเจริญรุ่งเรืองขึ้นเท่านั้น และการกระทำดังกล่าวจะนำสวัสดิภาพมาสู่
 ประเทศไทย เพราะมีประเทศมหาอำนาจใกล้เคียงอีกประเทศหนึ่งที่มีความปรารถนา
 คือไทยด้วยความบริสุทธิ์ใจ^๒ นั่นคือประเทศผู้ปู้น

ในระยะเวลาใกล้เคียงกันนั้น ปรากฏว่าหนังสือพิมพ์ได้ลงข่าวการเคลื่อนไหว
 ทางด้านกำลังทหารในอินโดจีนมากขึ้น เช่น ข่าวการขยายกำลังทหารของฝรั่งเศสใน
 อินโดจีนว่า นายอาร์. โทลางซ์ ผู้สำเร็จราชการในมณฑลตั้งเกีย ได้ให้สัมภาษณ์
 หนังสือพิมพ์ สเตรทไทม์ ที่สิงคโปร์ เมื่อวันที่ ๑๒ เมษายน ว่าฝรั่งเศสได้ขยายกำลัง
 ทหารในอินโดจีนเป็น ๒๕,๐๐๐ คน โดยไม่นับทหารประจำท้องถิ่น นอกจากกำลัง

^๑ เรื่องเดียวกัน, ศรีกรุง (๔ เมษายน ๒๔๘๐), หน้า ๑๘, ๒๑.

^๒ "สุนทรพจน์ ร.ม.ต.กลาโหม กล่าวแก่ทหารและยุวชนทหาร เมื่อวันที่ ๑๔
 เมษายน ๒๔๘๐" ศรีกรุง (เสาร์ที่ ๑๗ เมษายน ๒๔๘๐), หน้า ๑, ๒๑.

ทหาร ยังมีเครื่องบินและเรือครูเซอร์ไปประจำการอยู่เป็นการถาวรอีกมาก^๑ นอกจากนี้ยังมีข่าวเรื่องฝรั่งเศสเตรียมซ่อมรบไกลพรมแดนไทย^๒ และการที่เครื่องบินฝรั่งเศสบินล้ำเข้ามาในเขตไทย จนกระทรวงการต่างประเทศต้องยื่นประท้วงไปยังสถานอัครราชทูตฝรั่งเศสประจำกรุงเทพฯ^๓ เป็นต้น นอกจากนี้ กระทรวงมหาดไทยยังได้รับข่าวมาโดยทางลับว่า ฝรั่งเศสจะไขกักล้างรุกรานประเทศไทย จนหลวงประดิษฐมนูธรรม (ปรีดี พนมยงค์) รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศต้องสั่งให้สถานกงสุลสยาม ณ เมืองไซ่ง่อนสืบข้อเท็จจริงเกี่ยวกับเรื่องนี้ แม้สถานกงสุลแห่งนั้นไ้รายงานตอบมาว่า ข่าวดังกล่าวไม่เป็นความจริงแต่อย่างใด การที่ฝรั่งเศสปรับปรุงกำลังทหารในอินโดจีน ก็เพื่อเตรียมป้องกันการคุกคามของผู้ป่วนที่พยายามแผ่อิทธิพลลงมาทางใต้มากกว่า^๔ แม้กระนั้นก็ตาม ข่าวความตึงเครียดระหว่างไทยกับอินโดจีนฝรั่งเศสกลับทวียิ่งขึ้น จนรัฐมนตรีว่าการกระทรวงกลาโหมได้เสนอความเห็นไปยัง พลเอก พระยาพหลพลพยุหเสนา นายกรัฐมนตรี ว่าข่าวลือดังกล่าวน่าจะมีมูลความจริงอยู่บ้าง เพราะได้สังเกตเห็นพลเมืองตามจังหวัดต่าง ๆ ในภาคอีสาน มีความตื่นตกใจ และเสียขวัญอยู่มาก พยายามตระเตรียมหาทางหลบภัย ไม่คิดจะสู้ป้องกันประเทศในยามฉุกเฉิน ซึ่งตรงกันข้ามกับพลเมืองทางฝั่งซ้ายแม่น้ำโขง ซึ่งทางการฝรั่งเศสได้พยายามปลุกปั่นยุยง จึงมีแต่ความสีกเหิมและเกลียดชังชาติไทย รัฐมนตรีว่าการกระทรวงกลาโหมจึงได้เสนอให้ทางราชการจัดการอบรม ชี้แจงปลุกฝังและปลุกใจประชาชนให้เชื่อมั่นในรัฐบาล และเชื่อมั่นในกำลังรบของชาติ^๕

^๑ ศรีกรุง, (๒๐ เมษายน ๒๔๘๐), หน้า ๑, ๑๗.

^๒ ศรีกรุง, (๒๕ เมษายน ๒๔๘๐), หน้า ๑, ๒๑.

^๓ ศรีกรุง, (๒๐ เมษายน ๒๔๘๐), หน้า ๑, ๑๗ และ (๒๕ เมษายน ๒๔๘๐) หน้า ๓.

^๔ สสร. ๑๔/๘๕ เรื่องเดิม

^๕ สสร. ๑/๒๑๖ หนังสือจากรัฐมนตรีกลาโหม ถึง นายกรัฐมนตรี ๒๓ กรกฎาคม ๒๔๘๑ เรื่อง ขวัญของประชาชนในภาคอีสาน

เกี่ยวกับเรื่องนี้ หลวงประดิษฐมนูธรรม รัฐมนตรีต่างประเทศในเวลานั้น ได้บันทึกแสดงความคิดเห็นไว้ว่า ชาวสื่อต่าง ๆ จนถึงกับต้องปลุกขวัญกันขึ้น เกิดขึ้น เนื่องจากบุคคลบางคน ต้องการที่จะปลุกปั่นราษฎรให้เคียดแค้นอังกฤษและฝรั่งเศส ในการเร่งให้เอาเขตแดนคืน และเพาะความเคียดแค้นอื่น ๆ "...การสอนให้ รักชาตินั้นเป็นของดี แต่ไม่ไร้สอนโดยเฉพาะให้เกิดความเคียดแค้นชาวต่างประเทศ ...การสอนให้รักชาติ โดยให้เกิดความเคียดแค้นนั้นเป็นไปไ้ชั่วเล่น... ขวัญของ ประชาชนนั้น แต่เดิมก็อยู่แล้ว ควรแก้ที่ทางพวกที่ทำให้ประชาชนขวัญเสียจะดีกว่า"^๑

คงได้กล่าวมาแล้วในบทก่อนว่า ผู้มีประสพความสำเร็จอย่างมากในการ ชักจูงบุคคลสำคัญในคณะราษฎรให้เชื่อมั่นและสวักทานโยบาย "เอเซียสำหรับชาว เอเชีย" ของตน ดังนั้นจึงไม่เป็นที่น่าแปลกใจว่าชาวสื่อต่างๆ ที่เกิดขึ้นในระยะนี้ อาจเป็นการกระทำของฝ่ายทหาร ที่พยายามจะปลุกความรู้สึกชาตินิยมขึ้นในหมู่คนไทย และวิธีที่ดีที่สุดตามความคิดเห็นของผู้นำทางการทหารในสมัยนั้น คือการดำเนินตาม แผนของยาคูโบะ ที่ให้ใช้ประโยชน์จากความรู้สึกไม่พอใจฝรั่งเศสและอังกฤษของ ชาวไทยเรียกร้องดินแดนที่ต้องเสียไปให้แก่ประเทศทั้งสองคืนมา และผู้นำไทยอาจ ดำเนินการไ้ผลมากกว่า หากเริ่มด้วยการเพาะความรู้สึกชิงชังชาวฝรั่งเศส ซึ่ง คนไทยมีเป็นพื้นเดิมอยู่แล้วให้ทวีขึ้น แต่ความเห็นดังกล่าวของฝ่ายทหาร ซึ่งมีหลวง พิบูลสงครามเป็นกฤตสำคัญ ก็หาได้รับความเห็นชอบจากผู้นำฝ่ายพลเรือนบางคนไม่ โดยเฉพาะหลวงประดิษฐมนูธรรมได้แสดงความคิดเห็นคัดค้านนโยบายดังกล่าวของ รัฐมนตรีกลาโหมอย่างเต็มที่ จึงเป็นที่น่าสังเกตไว้ด้วยว่า เมื่อพันเอกหลวงพิบูลสงคราม ได้ขึ้นเป็นนายกรัฐมนตรีต่อจากพลเอกพระยาพหลพลพยุหเสนา เมื่อวันที่ ๑๖

^๑ กงบรรณสาร, กศ. N.C. 3:1. "บันทึก เรื่องการอบรมชี้แจง ปลุกขวัญ และปลุกใจประชาชนให้เชื่อมั่นในรัฐบาล"^๑ การเมืองระหว่างสยามกับอินโดจีน ฝรั่งเศส ๒๔๔๑.

ธันวาคม ๑๙๓๘ (พ.ศ. ๒๔๘๑) และได้มีการแต่งตั้งคณะรัฐมนตรีชุดใหม่นั้น
หลวงประดิษฐมนูธรรม ผู้เคยดำรงตำแหน่งรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศ
ในคณะรัฐบาลชุดก่อนได้ถูกย้ายไปเป็นรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการคลัง พระยาศรี-
ธรรมนาถิเบศร์ (จิตร ฅ สงขลา) ได้รับแต่งตั้งเป็นรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการ
ต่างประเทศ ทั้งนี้พอจะแสดงให้เห็นแนวโน้มนโยบายต่างประเทศของรัฐบาลชุดใหม่
ได้แล้วว่าจะจะเป็นไปในแนวใด โดยเฉพาะปัญหาระหว่างไทยกับอินโดจีนฝรั่งเศสซึ่ง
ปรากฏเป็นข่าวครึกโครมอยู่ในขณะนั้น

วันที่ ๑๐ กันยายน ๑๙๓๘) นายถวิล อุกถ สส.จังหวัดร้อยเอ็ด และคณะ
ได้เสนอญัตติให้รัฐบาลแสดงรายละเอียดในการเสนอร่างพระราชบัญญัติงบประมาณ
แผ่นดิน รัฐบาลชี้แจงว่าไม่อาจปฏิบัติได้ และแพะแ่นเสียงในสภา พลเอก
พระยาพหลพลตองลาออกจากตำแหน่งนายกรัฐมนตรี คณะผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์
ได้ออกพระราชกฤษฎีกาให้ยุบสภา แล้วให้เลือกตั้งใหม่ภายใน ๙๐ วัน การเลือกตั้งได้
มีขึ้นเมื่อวันที่ ๑๒ พฤศจิกายน ๑๙๓๘ (พ.ศ. ๒๔๘๑) ในการจัดตั้งคณะรัฐบาลครั้งนี้
พันเอก หลวงพิบูลสงคราม ได้เป็นนายกรัฐมนตรี (อ. พิบูลสงคราม จอมพล.)

พิบูลสงคราม ล. ๒ (พระนคร : ศูนย์การพิมพ์ ๒๕๑๘), หน้า ๕ - ๒๐

คณะผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ประกอบด้วย

๑. พระเจ้าวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าอาทิตย์ทิพอาภา
๒. พลเอก เจ้าพระยาพิชเยนทรโยธิน

นโยบายชาตินิยมสมัยพันเอก หลวงพิบูลสงครามเป็นนายกรัฐมนตรีครั้งแรก

(ค.ศ. ๑๙๓๘ - ๑๙๔๔ หรือ พ.ศ. ๒๔๘๑ - ๒๔๘๗)

คำว่า "ชาตินิยม" นี้ มีผู้ให้คำจำกัดความว่า "เป็นสภาพจิตใจของบุคคลที่มีความจงรักภักดีต่อประเทศชาติของตนเป็นอย่างยิ่ง ด้วยความรู้สึกที่ผูกพันกับแผ่นดินบ้านเกิด ชนบทรรมนิยมประเพณีที่สืบทอดกันมา และการสร้างอำนาจเหนือแผ่นดิน"^๑ ดังนั้น "ชาตินิยม" จึงแสดงแนวโน้มของชาติที่ตกเป็นอาณานิคม หรืออยู่ใต้อาณัติของชาติอื่น ในอันที่จะดำเนินการให้ไถ่มาซึ่งอิสรภาพและเอกราช แต่ในกรณีของประเทศที่มีอธิปไตยอยู่แล้ว "ชาตินิยม" จะกระตุ้นให้เกิดความต้องการที่จะเผยแพร่เกียรติภูมิ และอำนาจของชาตินั้นให้กว้างขวางออกไป^๒

เมื่อพันเอก หลวงพิบูลสงครามได้ขึ้นเป็นนายกรัฐมนตรีในสมัยแรกนี้ เป็นเวลาที่ลัทธิชาตินิยมกำลังแพร่หลายทั้งในยุโรปและเอเชีย ในยุโรป ฮิตเลอร์ นายกรัฐมนตรีเยอรมัน ได้ใช้ความทุกข์ยากของชาวเยอรมัน อันเป็นผลมาจากความพ่ายแพ้ในสงครามโลกครั้งที่ ๑ มาเป็นเครื่องมือในการโฆษณาเผยแพร่ลัทธิชาตินิยมเยอรมันอย่างไต่ผล ในขณะที่ผู้นำประเทศต่าง ๆ ในเอเชียที่เคยตกเป็นอาณานิคมของมหาอำนาจตะวันตก เช่น อินเดียน อินโดนีเซีย พม่า ญวนและมลายู เป็นต้น ได้พยายามปลุกฝังความรู้สึกชาตินิยมในหมูชนชาติตน เพื่อประชาชนจะได้สำนึกในความเป็นชาติแห่งตน อันจะเป็นแรงบันดาลใจและเป็นพลังสำคัญในการต่อสู้เรียกร้องเอกราชจากเมืองแม่ ส่วนญี่ปุ่น แม้จะไม่เคยตกเป็นอาณานิคมของชาติใด แต่ความรู้สึกชาตินิยมของชาตินั้น มีอยู่อย่างรุนแรง ดังที่ไคโจกล่าวมาแต่บทต้นแล้ว โดยเฉพาะในช่วงก่อนสงครามโลกครั้งที่ ๒ จะเกิดขึ้นนั้น รัฐบาลทหารได้ปกครองประเทศ

^๑ Encyclopaedia Britannica Vol. 15 "Nationalism" (London : William Benton, 1988) p. 145.

^๒ Edwin Seligman & Alvin Johnson (eds) "Nationalism" Encyclopaedia of the Social Sciences Vol. 11 (New York : Macmillan, 1935) p. 231.

นโยบายหลักของรัฐบาลชุดนั้นก็คือ พยายามขยายดินแดน แพร่เกียรติภูมิและสร้างอำนาจอันเกรียงไกรให้แก่ญี่ปุ่น วิธีหนึ่งที่ทำได้อีกคือ การปรับปรุงกำลังกองทัพ และใช้กำลังอันแข็งแกร่งนั้นทำสงครามรุกรานประเทศเพื่อนบ้าน เช่น จีนและเกาหลี นโยบายรักษาสถิตินิยมของทั้งของพรรคนาซีเยอรมัน และของรัฐบาลทหารญี่ปุ่นได้เป็นแบบอย่างให้แก่หลวงพิบูลสงคราม ในการกำหนดนโยบายชาตินิยม และพยายามปลูกฝังความรู้สึกดังกล่าวในหมู่คนไทย แต่เพียงสังเกตว่า จุดมุ่งหมายในการสร้างความรู้สึกชาตินิยมของผู้นำไทย ญี่ปุ่น และเยอรมัน จะแตกต่างกันจากจุดมุ่งหมายของผู้นำชาติอื่น ๆ ในเอเชีย เพราะทั้งสามชาติเป็นประเทศเอกราช ไม่จำเป็นต้องใจความรู้สึกชาตินิยมในการเรียกร้องเอกราชแต่อย่างใด แต่จะใช้ความรู้สึกรุนแรงที่สร้างขึ้นนั้น เป็นเครื่องมือดำเนินนโยบาย "สร้างชาติให้เจริญก้าวหน้า" จึงโคกโคกหาวิธีที่จะทำให้รัฐบาลของตนมั่นคง และบริหารประเทศได้นานที่สุด และวิธีที่ดีที่สุดที่จะทำได้ก็คือ พยายามชักจูงเงินใต้ถลึงสนับสนุนจากประชาชน รัฐบาลสมัยพันเอกหลวงพิบูลสงครามจึงได้เป็นผู้นำในการสร้างสิ่งเรต่าง ๆ เพื่อให้กลายเป็นพลังร่วมของประชาชน เนื่องจากไทยไม่เคยตกเป็นอาณานิคมของมหาอำนาจตะวันตก แต่เคยเสียดินแดนบางส่วนให้กับอังกฤษและฝรั่งเศสในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว และพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัฐบาลจึงมีปัญหาระหว่างการรักษาสถิตินิยมและบูรณภาพแห่งดินแดน เช่นเดียวกับรัฐอื่น ๆ รัฐบาลไทยจึงมีเหตุผลที่จะกำหนดนโยบายชาตินิยม และไม่เป็นการยากที่รัฐบาลจะแสวงหาความเห็นชอบจากประชาชน ในเมื่ออุดมการณ์นั้นมีผลประโยชน์ของชาติเป็นจุดมุ่งหมาย

วิธีดำเนินงานสร้าง "ชาตินิยม"

แม้จะเพิ่งได้ดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรีใหม่ ๆ พันเอกหลวงพิบูลสงครามก็สามารถกำจัดศัตรูทางการเมืองทั้งฝ่ายทหารและพลเรือนได้อย่างราบคาบโดยเฉพาะเมื่อสถานการณ์บัญญัติโคตรากฎหมายให้อำนาจนายกรัฐมนตรีตั้งศาลพิเศษขึ้นในต้น ค.ศ. ๑๙๓๕ (พ.ศ. ๒๔๕๑) และในวันที่ ๒๐ พฤศจิกายน ปีนั้นเอง ศาลพิเศษดังกล่าวก็ได้พิจารณาคดีผู้ต้องหาทางการเมือง มีผู้ต้องหาประหารชีวิตเป็นจำนวนไม่ต่ำกว่า ๑๕ คน ในขอหากบด นอกจากนี้ยังมีผู้ต้องหาจำคุกตลอดชีวิตอีกกว่า ๑๐ คน และในจำนวนหลังนี้มีบุคคลสำคัญ เช่น พลโท พระยาเทพหัสดินทร (อดีตแม่ทัพไทยในสงครามโลกครั้งที่ ๑) กรมขุนชัยนาทนเรนทร พันเอกหลวงชำนาญยุทธศิลป์ เป็นต้น^๑ อิทธิพลและอำนาจของพันเอกหลวงพิบูลสงครามจึงเพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ จนได้รับสมญาว่าเป็น "ผู้นำ" ประเทศไทยเช่นเดียวกับที่ ฮิตเลอร์ได้รับสมญาว่าเป็น "ผู้นำ" "Führer" เยอรมัน และ มุสโสลินี เป็นผู้นำ "Il Duce" อิตาลี กรมโฆษณาการพยายามปลุกใจประชาชนด้วยคำขวัญว่า "ท่านผู้นำไปทางไหน เราจะไปทางนั้น" "เชื่อผู้นำชาติพ้นภัย" เป็นต้น^๒ ประกอบกับในช่วงระยะเวลาดังกล่าว ทั้งเยอรมันและญี่ปุ่นสามารถพัฒนาประเทศ ทั้งทางด้านเศรษฐกิจและกำลังทหารได้สำเร็จอย่างคึกคัก อิทธิพลของทั้งสองชาตินั้นเพิ่มขึ้นจนเป็นที่หวั่นเกรงกันทั่วไปทั้งในยุโรปและเอเชีย พลตรีหลวงพิบูลสงครามในฐานะหัวหน้ารัฐบาลทหารอยู่แล้ว ย่อม

^๑ มีผู้เขียนเกี่ยวกับเหตุการณ์ก่อนนี้ไว้หลายท่าน เช่น สงบ สุริยินทร์ ประวัติ นายกรัฐมนตรี (พระนคร : ประจักษ์วิทยา, ๒๕๑๔), หน้า ๕๑ - ๑๓๐, ไทยน้อย (นามแฝง) ประชาธิปไตย ๔๒ ปี (พระนคร : แพร่พิทยา, ๒๕๑๗), วิเทศกรณีย์ (นามแฝง) ความเป็นมาแห่งระบอบประชาธิปไตยของไทย, (พระนคร : บ้านฟ้าพิทยา, ๒๕๑๑), และ พายัพ โรจนวิภาค, ยุคทอง, พิมพ์ครั้งที่ ๒ (สอ. เสถบุศกร, ๒๕๑๕).

^๒ สงบ สุริยินทร์, ประวัตินายกรัฐมนตรี (พระนคร : ประจักษ์วิทยา, ๒๕๑๔), หน้า ๑๑๑.

จะชื่นชมกับความสำเริงของสองชาตินั้นเป็นธรรมดา จึงได้วางนโยบายสร้างชาติไทย เพื่อที่จะได้กลายเป็นมหาอำนาจอย่างญี่ปุ่นและเยอรมันบ้าง คนไทยจึงถูกกระตุ้นและปลุกใจอยู่ทุกวันด้วยคำขวัญว่า "ถ้าไม่อยากเป็นข้า ต้องเป็นมหาอำนาจ"^๑

การที่พันเอก หลวงพิบูลสงครามซึ่งเป็นทหาร ได้ขึ้นเป็นนายกรัฐมนตรีในระยะที่ลัทธิชาตินิยมแบบฟาสซิสและนาซีกำลังแพร่หลายทั้งในยุโรปและเอเชีย นั้นทำให้ประเทศไทยได้มีโอกาสรับเอาชาตินิยมแบบนั้นมาใช้บ้าง เพราะภูมิหลังของผู้นำเอื้ออำนวยที่จะสร้างองค์การทางการเมืองการปกครองแบบเผด็จการ โดยมีรัฐบาลใช้อำนาจเด็ดขาด และมีนโยบายไปในทางสร้างความรู้สึกชาตินิยมอย่างรุนแรง (Ultrationalism) ในหมู่ประชาชนให้มีความหลงใหลในเชื้อชาติ (Radicism) และต้องการให้ใช้กำลัง (Militarism) ในการแก้ปัญหาระหว่างประเทศ รวมทั้งการขยายอำนาจเข้าไปในดินแดนต่าง ๆ^๒ ดังนั้นสิ่งแรกที่รัฐบาลต้องทำคือ พยายามทำให้คนไทยทั่วไปสำนึกในความเป็นไทย ภาคภูมิใจในความเจริญและความยิ่งใหญ่ของชาติตน ปรับปรุงแสนยานุภาพให้กองทัพไทยทันสมัย และจัดการพัฒนาเศรษฐกิจด้วยวิธีการต่าง ๆ พร้อมกันไป จากข้อเขียนของพันเอกหลวงวิจิตรวาทการ รัฐมนตรีท่านหนึ่งในเวลานั้น พอจะชี้ให้เห็นว่าในเวลานั้นรัฐบาลมีนโยบายชาตินิยมไปในรูปใด

"... ชาตินิยม... เริ่มต้นแต่การสร้างสถาบันต่าง ๆ จะต้องเป็นสถาบันของชาติไทยคนเห็นทุกสิ่งทุกอย่าง เป็นของชาติ ให้ความหมายของชาติแทรกซึมเข้าไปในชีวิตจิตใจคน ต้องมีวิธีการยกย่อง ให้เกียรติแก่ผู้ประกอบคุณงามความดีแก่ชาติ... ต้องฟื้นฟูขนบธรรมเนียมประเพณีของชาติ จัดให้มีการเล่นกีฬา

^๑ เรื่องเดียวกัน.

^๒ จุฑา สุภาพ, ทฤษฎีการเมือง (จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๑๘), หน้า ๘๗.

ของชาติ แสดงละครที่เกี่ยวกับเรื่องของชาติ
เครื่องประกอบ เครื่องอุปกรณการศึกษาทุกอยุ่อย่าง
ต้องมีอะไรชวนให้รู้สึกระลึกถึงชาติอยู่เสมอ ต้อง
ตั้งกองอาสาสมัครของชาติ ซึ่งพลเมืองทุกคนมีสิทธิ
และเกียรติที่จะเขาเป็นสมาชิกในกองอาสาสมัครนี้"^๑

ปรากฏว่านโยบายสร้างชาติของนายกรัฐมนตรื เป็นไปตามแนวความคิดคัง
กล่าวของหลวงวิจิตรวาทการทุกประการ

นโยบายชาตินิยมทางค่านังคัมและวัฒนธรรม

รัฐบาลตระหนักถึงทฤษฎีการปลูกฝังลัทธิชาตินิยมคังว่า สิ่งแรกที่จะต้องทำและ
ขาดไม่ได้ คือ การสร้างควมสามัคคีภายในชาติ ให้คนไทยเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน
ด้วยการปลุกใจให้ประชาชนมีความรู้สึกร่วมกัน นอกจากให้เชื่อนันาร่วมกันคังกล่าว
มาแล้วแต่คัน สิ่งอื่นที่จะต้องคานังถึงคังคือ วัฒนธรรมที่เกี่ยวกับภาษา ขนบธรรมเนียม
ประเพณีคังๆ เพราะวัฒนธรรมร่วมกัน เหมือนกันหรือคล้ายคลึงกัน จะมีส่วนอยุ่อย่าง
มากในการผูกพันคัน นอกจากนี้คนไทยยังมีความยั้งใหญ่ในอดิต ที่สามารถรักษาอานาจ
ในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้คังตลอดคมา แมคองเผชิญกับลัทธิจักรวรรคตินิยมไทยคังยัง
รักษาประเทศไว้คัง รัฐบาลจึงคังใจสิ่งนี้คมาเป็นเครื่องมือในการสร้างควมรู้สึกชาติ
นิยมขึ้น ด้วยการประกาศคัง "รัฐนิยม" (State Convention) ถึง ๑๐ ฉบับ
และรัฐนิยมที่มีสาระสำคัญเกี่ยวกับทางค่านังวัฒนธรรม คังคัง

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

^๑ วิจิตรวาทการ (พันเอก หลวง), "นโยบายชาตินิยม" วิจิตรอนสวรรค์
คณะรัฐมนตรีพิมพ์เป็นคังระลึกในงานพระราชทานเพลิงศพ พลตรี หลวงวิจิตรวาทการ
ณ เมรุหน้าพลับพลา วัดเทพศิรินทราวาส ๒๕๐๕, หน้า ๒๑๓.

ฉบับที่ ๑ เกี่ยวกับการเปลี่ยนชื่อประเทศสยามเป็นประเทศไทย (ประกาศใช้เมื่อ ๒๔ มิถุนายน ๑๙๓๙ (พ.ศ.๒๔๘๒) ๑

ฉบับที่ ๓ เรื่องการเรียกชื่อชาวไทย ซึ่งมีการเรียกแยกคนไทยว่า ไทยเหนือ ไทยใต้นั้น ควรใช้คำว่าไทยโดยไม่แบ่งแยก (ประกาศใช้เมื่อ ๒ สิงหาคม ๒๔๘๒) ๒

ฉบับที่ ๔ เรื่องเคารพธงชาติ และเพลงสรรเสริญพระบารมี (ประกาศใช้เมื่อ ๘ กันยายน ๒๔๘๒) ๓

ฉบับที่ ๕ เรื่องภาษาและหนังสือไทย กับหน้าที่พลเมืองที่ (ประกาศใช้เมื่อ ๒๔ มิถุนายน ๒๔๘๓) ๔

ฉบับที่ ๑๐ เรื่องการแต่งกายของประชาชนชาวไทย (ประกาศใช้เมื่อ ๑๕ มกราคม ๒๔๘๔) ๕

๑" ประกาศสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยรัฐนิยมใช้ชื่อประเทศ ประชาชน และ สัญชาติ" ราชกิจจานุเบกษา เล่ม ๕๖ ๒๔ มิถุนายน ๒๔๘๒ หน้า ๘๑๐.

๒" ประกาศสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยรัฐนิยม ฉบับที่ ๓ เรื่องการเรียกชื่อชาวไทย" ราชกิจจานุเบกษา เล่มเดียวกัน ๗ สิงหาคม ๒๔๘๒ หน้า ๑๒๘๑.

๓"ประกาศสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยรัฐนิยม ฉบับที่ ๔ เรื่องการเคารพธงชาติ เพลงชาติ และเพลงสรรเสริญพระบารมี" ราชกิจจานุเบกษา เล่มเดียวกัน ๘ กันยายน ๒๔๘๒ หน้า ๑๖๑๑ - ๑๖๑๒.

๔"ประกาศสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยรัฐนิยมฉบับที่ ๕ เรื่องภาษาและหนังสือไทย กับ หน้าที่พลเมืองที่" ราชกิจจานุเบกษา เล่ม ๕๗ ตอน ๑๔, ๕๔ มิถุนายน ๒๔๘๓ หน้า ๑๕๑.

๕ " ประกาศสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยรัฐนิยมฉบับที่ ๑๐ เรื่อง การแต่งกายของ ประชาชนชาวไทย" ราชกิจจานุเบกษา เล่ม ๕๘ ตอนที่ ๗ ๒๑ มกราคม ๒๔๘๔ หน้า ๑๑๓.

รัฐนิยมเกี่ยวกับการเปลี่ยนชื่อประเทศ

การที่รัฐบาลประกาศเปลี่ยนชื่อประเทศจาก "สยาม" ไปเป็น "ประเทศไทย"^๑

แต่เดิมไทยเรียกชื่อประเทศตามชื่อเมืองหลวง เช่น กรุงสุโขทัย กรุงศรีอยุธยา กรุงรัตนโกสินทร์ เป็นต้น แต่จีนเรียกว่า "เสียน" หรือ "เสียนโล" (Hsien, Hsienlo) ต่อมาเมื่อไทยทำสนธิสัญญาทางไมตรีและพาณิชย์กับอังกฤษใน ค.ศ. ๑๘๕๕ (พ.ศ. ๒๓๙๘) ที่มีเซอร์จอห์น เบาริง เป็นทูตเข้ามานั้น อังกฤษเรียกชื่อประเทศไทยตามอย่างจีนว่า "เสียม" "Siam" พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงแปลคำว่า "Siam" เป็น "สยาม" เพื่อให้คำแปลตรงกับภาษาสันสกฤตที่แปลว่า "ทอง" ไทยได้ใช้ชื่อนี้เรียกประเทศเรื่อยมา จนคณะรัฐบาลของพันเอกหลวงพิบูลสงครามประกาศใช้รัฐนิยมฉบับที่ ๑ เมื่อวันที่ ๒๔ มิถุนายน ๑๙๓๙ เปลี่ยนชื่อสยาม เป็น "ประเทศไทย" ภาษาอังกฤษก็เปลี่ยนจาก "Siam" เป็น "Thailand" ซึ่งแปลว่า "ดินแดนของเสรีชน เป็นอิสระไม่ได้เป็นทาสของผู้ใด" อีกประการหนึ่ง "ไทย" มีนัยยะ แสดงความยิ่งใหญ่ของประเทศได้ เพราะอาจสามารถตีความรวมไปถึงดินแดนอันเป็นที่อยู่ของเชื้อชาติไทย เช่น ไทยใหญ่ ไทยอาหม ไทยลื้อ ไทยเขิน ฯลฯ ที่อาศัยอยู่ในบางส่วนของพม่า แคว้นยูนนาน ทางตะวันตกเฉียงใต้ของจีน ตลอดจนเข้าไทยในลาว กัมพูชาและแคว้นตังเกี๋ย เป็นต้น อย่างไรก็ตาม แต่พอมาถึงเดือนกันยายน ๑๙๔๕ (พ.ศ. ๒๔๘๘) เมื่อสงครามโลกครั้งที่ ๒ ยุติลงแล้ว กองทัพฝ่ายสัมพันธมิตรได้เข้ามาปลดปล่อยทหารญี่ปุ่นในประเทศไทย รัฐบาลชุด นายทวี บุณยเกตุ เป็นนายกรัฐมนตรี ได้เปลี่ยนชื่อภาษาอังกฤษกลับเป็น "Siam" ตามเดิม เพื่อใ้มหาอำนาจฝ่ายสัมพันธมิตรไว้วางใจ อย่างไรก็ตาม เมื่อจอมพล ป.พิบูลสงคราม ได้กลับมาเป็นนายกรัฐมนตรีครั้งที่ ๒ ก็ได้ประกาศพระราชบัญญัติเรียกชื่อประเทศว่า "ประเทศไทย" อีกครั้งหนึ่ง เมื่อวันที่ ๑๑ พฤษภาคม ๑๙๔๘ (พ.ศ. ๒๔๙๒) และใช้ชื่อนี้เรื่อยมาจนถึงปัจจุบัน

เมื่อวันที่ ๒๔ มิถุนายน ๑๙๓๙ (พ.ศ. ๒๔๘๒) อันเป็นวันฉลองวันชาตินั้น ทำให้มีการเพ่งเล็งไปในทำนองว่า รัฐบาลไทยกำลังดำเนินนโยบายขยายดินแดน ที่เรียกว่า นโยบาย "ไทยยิ่งใหญ่" (The Greater Thai Policy) หนังสือพิมพ์ในกรุงไซ่งอน ได้แสดงความเห็นเกี่ยวกับการเปลี่ยนชื่อประเทศของรัฐบาลไทยว่า

"คงจะมีความประสงค์ที่จะรวมเอาคนที่มีเชื้อชาติไทยทั้งหมด มารวมอยู่ในรัฐเดียวกัน... คือรัฐบาลต้องการพื้นที่ ซึ่งมีชนชาติไทยอาศัยอยู่ มารวมอยู่ในแผนที่ของประเทศสยาม คือ ประเทศไทยในปัจจุบัน"^๑

นอกจากนี้ การกระทำบางอย่างของกระทรวงกลาโหม เช่น การพิมพ์แผนที่ประเทศไทยพิเศษ ขยายอาณาเขตครอบคลุมไปถึงดินแดนที่มีชนเผ่าไทยในพม่าในลาว กัมพูชา และตั้งถิ่นอาศัยอยู่ รวมทั้งเอาอาณาเขตของปิ่นัง ไทรบุรี บลิส กลันตันและตรังกานูของอังกฤษไว้ในแผนที่ใหม่นี้ด้วย^๒ และการที่รัฐบาลประกาศชักชวนเผ่าไทย โดยเฉพาะพวกที่อาศัยอยู่ในลาวและกัมพูชา ให้เข้ามาอยู่ในประเทศไทย โดยรัฐบาลประกาศว่าจะให้ความช่วยเหลือทั้งทางการเงิน และอำนวยความสะดวกสบายต่าง ๆ เช่น จัดหาที่อยู่อาศัยและให้ความช่วยเหลือในการประกอบอาชีพในเวลาต่อมา ยิ่งสนับสนุนขอระวางของต่างชาติ เกี่ยวกับเจตนาในการเปลี่ยนชื่อประเทศยิ่งขึ้น

พันเอก หลวงวิจิตรวาทการ ได้ชื่อว่าเป็นผู้นำคนสำคัญ ในการเผยแพร่วัฒนธรรมไทย เพื่อปลุกฝังและเร่งเร้าลัทธิชาตินิยม ด้วยการแต่งหนังสือสศุติ ยกย่องความยิ่งใหญ่ของชาติไทย ของบรรพบุรุษตลอดจนวีรบุรุษและวีรสตรีทั้งหลาย มีทั้งที่

^๑ สสร. ๒๑/๖๒ (ปีก ๑) "คำแปล หนังสือพิมพ์ มาย (Mai) หนังสือพิมพ์รายนักษัตรที่ ๒๘ กรกฎาคม ๑๙๓๙.

^๒ กรมโฆษณาการ, ไทยเรียกร้องความยุติธรรม ๒๔๘๓, น. ๒๔๔ - ๒๔๖.

เขียนเป็นทำนองวิชาการ นวนิยาย บทเพลง บทละคร ตลอดจนคำบรรยายตามที่ต่าง ๆ ในโอกาสต่าง ๆ กัน เช่น หนังสือทางวิชาการเรื่อง งานคนควาเรื่องชนชาติไทย ที่เป็นนวนิยายได้แก่ เมื่อไทยเป็นทาส บัลลังก์เชียงใหม่ ดอกฟ้าจัมปา ศักดิ์ ฟากฟ้าสาธวิน เพื่อมาตุภูมิ ที่เป็นบทละคร เช่น เลือดสุพรรณ ราชมณู ศึกกลาง พระเจ้ากรุงธน พ่อขุนผาเมือง อาณาจักรพ่อขุนรามคำแหง มหาเทวี สิหราชเคโธชัย เจ้าหญิงแสนหวี ฯลฯ นอกจากนี้ยังได้แต่งเพลงปลุกใจเป็นจำนวนมาก ไทกรรมโฆษณากการเผยแพร่ออกสู่ประชาชน

รัฐนิยมในเรื่องภาษาและหนังสือไทย

รัฐบาลประกาศใช้รัฐนิยมฉบับที่ ๕ เมื่อวันที่ ๒๔ มิถุนายน ๑๙๓๕ (พ.ศ. ๒๔๘๓) โดยให้เหตุผลว่าคนไทยต้องถือเป็นหน้าที่ที่จะต้องยกย่อง และใช้ภาษาไทยจึงจะได้ชื่อว่าเป็นพลเมืองที่ดี และเนื่องจากพิจารณาเห็นว่า หนังสือพิมพ์ไทยตามแบบปกคตินั้น เรียบง่าย จึงได้คัดแปลง คัดทอนตัวอักษรที่มีสำเนียงซ้ำ ๆ กันออกหลายตัว เพื่อสะดวกแก่การเขียน อันจะเป็นการส่งเสริมให้คนไทย หันมาสนใจเรียนภาษาไทยกันมากขึ้น^๑ แต่หากจะพิจารณาเหตุผลอันแท้จริงของรัฐบาลแล้ว อาจมีจุดมุ่งหมายที่จะบังคับให้คนจีน และคนมลายูที่เกิดในเมืองไทยได้เรียนและพูดภาษาไทย เพราะตามปกคิแล้วบุคคลเหล่านี้ มักจะไม่ใช้ภาษาไทยในชีวิตประจำวันเลย การประกาศใช้รัฐนิยมฉบับนี้จึงเป็นเพียงข้ออ้าง ที่จะประกาศปิดโรงเรียนสอนหนังสือจีนครั้งใหญ่ในสมัยนั้น^๒ ทั้งนี้เพราะในสมัยนั้นคนจีนเข้ามาอยู่อย่างเป็นปึกแผ่นในประเทศไทย มี

^๑ "เรื่องราวของพันตรีควง อภัยวงศ์", อนุสรณ์ในงานพระราชทานเพลิงศพ พันตรีควง อภัยวงศ์ ๗ เมรุหน้าพลับพลาอิสริยาภรณ์ วัดเทพศิรินทราวาส ๒๕๑๑, หน้า ๗๒.

^๒ William G. Skinner, Chinese Society in Thailand (Ithaca : Cornell University Press, 1962), p. 269.

อิทธิพลทางด้านเศรษฐกิจจนเป็นที่วันเกรงแก่รัฐบาล นอกจากนี้ ในชุมชนชาวจีนส่วนใหญ่ ไม่ว่าจะในกรุงเทพฯ หรือต่างจังหวัด มักจะมีโรงเรียนเปิดสอน อบรมชนบทรรมนิยมภาษาตลอดจนความคิดความสำนึกแบบจีน รัฐบาลเห็นว่าสถานศึกษาดังกล่าวจะเป็นช่องทางให้อิทธิพลของชาวจีนเพิ่มขึ้น ไม่เพียงแต่ทางด้านเศรษฐกิจเท่านั้น แต่อาจจะขยายไปทางด้านการเมืองและวัฒนธรรมด้วย ชนกลุ่มน้อยเหล่านี้ อาจเป็นปัญหาต่อความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันของชาติ เพราะตามทัศนะของนายกรัฐมนตรีเห็นว่า

"...ในเรื่องความรักชาตินี้ สำหรับคนไทยมิได้หย่อนกว่าชนชาติอื่นมาแต่ไหนแต่ไร หากแต่ชาติของเราได้ถูกผู้อื่นมาช่วยกันทำลายความรักชาติให้เสื่อมถอยน้อยลง จึงเป็นเรื่องที่เราจะต้องปรับปรุงชีวิตจิตใจชาวเราให้สูงขึ้นถึงระดับเดิม... จ้าเดิมแต่ชาติไทยเราถูกชาติจีนรุกไล่ แทะกลงมาจากศูนย์กลางของประเทศจีน ตามที่ปรากฏในประวัติศาสตร์นั้นแล้ว ชนชาติไทยแท้ ซึ่งในสมัยนั้นมีความรักชาติอย่างมั่นคง บัดนี้ได้ถูกเลือกของชนชาติอื่น เขามายอมรับจนทำให้เลือดไทยจางลงไปทุกขณะ ความจางหายของเลือดไทย ทำให้การปลุกใจส่งเสริมความรักชาติสำเร็จผลโดยยากยิ่งขึ้น... เพราะฉะนั้น ในวันที่ ๒๔ มิถุนายนนี้ ข้าพเจ้าจึงขอวิงวอนพี่น้องชาวไทยทั้งหลาย ให้วันนี้เป็นวันขอบเขตค้ำขันสุดทวย ที่จะกีดกันสรรพคุณเลือดทั้งหลายออกเสียให้ไกล ให้ชาวไทยเราถึงพร้อมด้วยความรักชาติบริบูรณ์เหมือนชนในอารยชาติทุกประการ ขอให้พวกเราจงช่วยกันซัดเม็ดเป่าบรรคากิเลสร้ายที่จะมาเป็นภัยต่อความรักชาติของเราทั้งหลาย อาทิ เช่น การผสมชาติ การทำลายชาติทั้งโดยตรง และโดยปริยาย ค่ายกายก็ตีควยวาจาก็ตี หรือควยใจก็ตีให้สูญสิ้นไป"^๑

^๑"สุนทรพจน์ของนายกรัฐมนตรี กล่าวทางวิทยุกระจายเสียงแก่ประชาชนชาวไทยทั้งมวล ในโอกาสชดสมัยแห่งงานเฉลิมฉลองวันชาติ และสนธิสัญญา ๒๔ มิถุนายน ๒๔๘๒" ราชกิจจานุเบกษา เล่ม ๕๖. ๒๔ มิถุนายน ๒๔๘๒, หน้า ๘๒๘-๓๑

เพื่อขจัดอิทธิพลของชาวจีน ซึ่งนายกรัฐมนตรีเห็นว่าเป็นที่มาของ "ความเสื่อมแห่งการรักชาติ" ดังนั้น ตั้งแต่ ค.ศ. ๑๙๓๕ (พ.ศ. ๒๔๘๓) เป็นต้นมา รัฐบาลจึงหาทางจำกัดและควบคุมการเผยแพร่สิ่งสอนวัฒนธรรมจีน เริ่มด้วยการที่กระทรวงศึกษาธิการประกาศกฎกระทรวงใหม่ กำหนดว่านักเรียนจีนที่อายุอยู่ในเกณฑ์บังคับ (๗ - ๑๔ ปี) จะเรียนภาษาจีนได้สัปดาห์ละ ๒ ชั่วโมง ส่วนวิชาอื่น ๆ ต้องสอนเป็นภาษาไทย มีการควบคุมการเรียนการสอนในโรงเรียนจีนอย่างเข้มงวด ในระหว่างเดือนเมษายน - มิถุนายน ๑๙๓๕ รัฐบาลมีคำสั่งให้ปิดโรงเรียนจีนถึง ๒๕ แห่ง^๑

นอกจากรัฐบาลจะใช้มาตรการเด็ดขาด ในการควบคุมโรงเรียนจีนแล้ว ยังได้ปฏิบัติการในทำนองเดียวกันกับหนังสือพิมพ์จีนด้วย เพราะหนังสือพิมพ์ภาษาจีน เป็นสื่อสารมวลชนที่มีบทบาทสำคัญและแพร่หลายที่สุดในหมู่ชาวจีนด้วยกัน ดังปรากฏว่าในเดือนมีนาคม ๑๙๓๕ (พ.ศ. ๒๔๘๒) ประธานรัฐสภา (พระยามานวราชเสวี ปลอด ๓ สงขลา) ได้ประกาศเตือนหนังสือพิมพ์จีนว่า ถ้ามีการรายงานข่าวอย่างผิดพลาด หรือมีการตีความข่าวสารที่สำคัญอย่างผิดพลาด บิดเบือนความจริงจนอาจเกิดอันตรายขึ้นได้นั้น รัฐบาลจะถอนใบอนุญาตทันที ปรากฏว่าในปีเดียวกันนี้เองที่หนังสือพิมพ์จีนทุกฉบับยกเว้นหนังสือพิมพ์จุง หยวน เป่า (Chung - Yuan Pao) ถูกสั่งปิดเจ้าของและคณะผู้ร่วมงานถูกจับกุมเป็นจำนวนมาก การกวาดล้างสถาบันส่งเสริมการเรียน การศึกษาของคนจีน เพื่อให้การปฏิบัติตามรัฐธรรมนูญฉบับที่ ๕ เป็นจริงเป็นจังขึ้นมานั้น ก่อให้เกิดความตะลึงงันแก่ชาวจีนโดยทั่วไป ชาวจีนคนหนึ่งได้บันทึกไว้ว่า "ชาวจีนโพ้นทะเลในประเทศไทย ตกอยู่ในฐานะที่หมดหวัง ผลสำเร็จทางด้านวัฒนธรรมถูกทำลายเกือบสิ้นเชิง"^๒

^๑ Skinner, op.cit., p. 266.

^๒ Skinner, op.cit., p. 267.

^๓ Skinner, op.cit., p. 267.

แม้ว่ารัฐบาลจะกำจัดแหล่งที่จะส่งเสริมการสร้างอิทธิพลทางวัฒนธรรม
 ของชาวจีนได้จนเกือบจะราบคาบก็ตาม แต่การเปลี่ยนแปลงเกี่ยวกับการเรียน
 การเขียนภาษาไทยเลิกใช้ตัวอักษร และเครื่องหมายที่เอามาจากภาษาบาลีและ
 สันสกฤต ก่อให้เกิดความยุ่งยากสับสนในการเรียนการเขียนยิ่งขึ้น เพราะคนไทย
 เคยชินกับการเรียนการเขียนแบบเก่าเสียแล้ว ไม่นิยมการเรียนการเขียนตามแบบ
 ของยุคชาตินิยม ดังนั้นจึงอาจกล่าวได้ว่านโยบายที่จะส่งเสริมภาษาและหนังสือไทย
 ของพันเอก หลวงพิบูลย์สงครามไม่บรรลุผลเท่าที่ควร คือไม่ใ้คนไทยสนใจ
 เรียนหนังสือ หรือเขียนภาษาไทยตามแบบที่ปรับปรุงใหม่นั้นเท่าใด แต่ผลที่ใ้ทาง
 อ้อมคือ สามารถกำจัดสถาบันที่จะส่งเสริมวัฒนธรรมของชนกลุ่มน้อย ที่รัฐบาลเห็นว่า
 จะเป็นภัยต่อวัฒนธรรมและสังคม ตลอดจนการเมืองของไทยได้ แต่ผลที่ใ้รับก็มีได้
 ยั้ยั้หนัก เพราะรัฐบาลสมัยต่อมาได้ลดหย่อนผ่อนผันความเข้มงวดในการควบคุมลง
 วัฒนธรรม การศึกษาและขนบธรรมเนียมประเพณีจีนจึงยังคงปรากฏให้เห็นอยู่บ้าง
 จนทุกวันนี้

รัฐนิยมเกี่ยวกับเรื่องการแต่งกายของประชาชนชาวไทย

นอกจากจะใช้มาตรการรุนแรง ในการขจัดวัฒนธรรมธรรมเนียมจีน ซึ่งรัฐบาล
 พิจารณาน่าจะเป็นอันตรายต่อความรักชาติของไทยแล้ว รัฐบาลยังได้ออก
 ประกาศรัฐนิยมฉบับที่ ๑๐ เมื่อ ๑๕ มกราคม ๑๙๔๑ (พ.ศ. ๒๔๘๔) เรียกร้องให้
 ประชาชนชาวไทยแต่งกายแบบรัฐนิยม คือแต่งกายในท่อนองที่สุภาพ โดยที่ชายต้อง
 แต่งแบบสากล คือ สวมหมวก เสื้อ กางเกง ห้ามนุ่งกางเกงแพร (เพราะเป็น
 วัฒนธรรมของจีน) ห้ามสวมเสื้อกระดุม ๕ เม็ด (เครื่องหมายของราชาธิปไตย)
 ส่วนผู้หญิงต้องสวมเสื้อ นุ่งผ้าถุง หรือกระโปรง ไวนมยาว สวมหมวก สวมรองเท้า
 ตามแบบตะวันตก ทั้งนี้เพราะเห็นว่าการแต่งกายแบบนั้นทำให้ชาติตะวันตกพัฒนา
 จนกลายเป็นมหาอำนาจได้ เพื่อที่ไทยจะได้ชื่อว่าเป็นชาติที่มีอารยธรรม อันจะเป็น
 ปัจจัยนำไปสู่ความเป็นมหาอำนาจได้ รัฐบาลจึงเห็นความจำเป็นที่จะต้องส่งเสริม

การแต่งกาย ให้เป็นอารยะตามแบบตะวันตก ถึงกับมีเพลงของวงดนตรีกรมโฆษณาการว่า "เชิญชื้อคะ เชิญร่วมกันสวมหมวกแสนสะดวกสบายด้วยทั้งสวยหรู..." นอกจากนี้ยังมีคำขวัญที่ว่า "มาล่าน้ำไทยเป็นมหาอำนาจ" มีการประกวดหมวก ฯลฯ ทั้งยังห้ามการรับประทานหมากพลู ถึงกับให้พ้นต้นหมาก เครื่องพลูทิ้ง เพราะเห็นว่าการรับประทานหมาก รับประทานพลู ทำให้ดูสกปรก ปากดำฟันดำ ไม่สวยงาม และการขวนนํ้าหมากทิ้งตามที่สาธารณะจะทำให้บ้านเมืองสกปรก เป็นต้น

นโยบายชาตินิยมทางงานเศรษฐกิจ

เศรษฐกิจเป็นปัจจัยสำคัญในการพัฒนา และรักษาความมั่นคงปลอดภัยของประเทศ แต่เมื่อพันเอกหลวงพิบูลสงครามขึ้นเป็นนายกรัฐมนตรีนั้น เศรษฐกิจของประเทศตกอยู่ในมือของชาวจีนโดยสิ้นเชิง นายกรัฐมนตรี เคยให้สัมภาษณ์และแสดงทัศนคติของคนเกี่ยวกับบทบาทของชาวจีนต่อเศรษฐกิจไทยว่า

"...รู้สึกเจ็บใจที่ถึงเศรษฐจีนที่ไร เจ้าบิกรานขายของหมด หมูกไม่มีกิน กับชาวก็ไม่มีขาย เป็นเพราะคนไทยชอบแคสบายทำรารัฐการ ไบรูจกหักทำมาคาศายกับเขา บuang อะไร ๆ ก็ไคแตกอยชื้อเขาทาเคียว ประเทศไทยตองเป็นทาสทวงเศรษฐกิจ ตกอยู่ในมือของคนต่างชาติ อยวงงใจหัวไมช้น ชนิดที่เรียกวายีมจุมกคนอื่น เขาหายใจ เขาจะบิบก็ตาย จะคลายก็รอก... เสียใจจริง ๆ เวลาเศรษฐจีน ไปทางไหนก็เห็นแต่ธงจีนเต็มไปหมด คนจีนเขาขยันขันแข็งในการทำมาหากิน เขาช่วยเหลือซึ่งกันและกัน

ดลวัฒน์ โสคามระ, เล่าเรื่องของไทย (คลังวิทยา ๒๕๐๘) หน้า ๒๘๓ -

จนร่ำรวยเป็นเศรษฐีไปตาม ๆ กัน ถ้าคนไทยมี
 สัมผัสสุขสบายอย่างนี้ อีกหน่อยจะตองเอานำตาเข็ด
 หัวเขามคทั้งชาติ

คำปรารภของพันเอกหลวงพิบูลสงคราม เป็นความจริงเพราะเศรษฐกิจ
 คำนวณ ๆ อยู่ในกำมือของชาวจีนแทบทั้งสิ้น นอกจากนี้ในสมัยนั้น เจ้าของธุรกิจ
 ชาวจีนไม่นิยมจ้างคนไทยทำงาน ด้วยทัศนคติที่ฝังใจว่า คนไทยเกียจคร้าน ไม่อดทน
 และไม่ซื่อสัตย์ต่อการทำงาน ชอบความสะกดสบาย ซึ่งอุปนิสัยเช่นนี้อาจเป็นอุปสรรค
 ต่อธุรกิจนั้น ๆ ได้ สำหรับชาวจีนนั้นขยันขันแข็งและรู้จักวิถีการในการประกอบ
 ธุรกิจ ดังนั้นผลกำไรที่ได้จากการประกอบธุรกิจนั้น จึงตกอยู่กับชาวจีนทั้งสิ้น ไม่เพียง
 แต่เท่านั้น ประเพณีอย่างหนึ่งที่คนจีนโพ้นทะเลยึดถือปฏิบัติกันมา และให้ผลกระทบ
 กระเทือนต่อเศรษฐกิจของไทยมากก็คือ การส่งเงินที่หาได้ในเมืองไทย ไปให้ญาติ
 พี่น้องในประเทศจีน ซึ่งในปีหนึ่ง ๆ ไทยต้องเสียเงินตราต่างประเทศไปจำนวนไม่
 น้อย ดังปรากฏว่าใน ค.ศ. ๑๙๓๕ (พ.ศ. ๒๔๗๘) ยอดเงินที่ชาวจีนโพ้นทะเล
 ในประเทศไทย ส่งไปให้ญาติทางเมืองจีน เพียงไปขึ้นที่หัวเดาเมืองเดียว มีจำนวน
 ถึง ๑๔ ล้านบาท^๒ เงินจำนวนนี้ก่อนสงครามโลกครั้งที่ ๒ นับว่าเป็นจำนวนมหาศาล
 เมื่อเทียบกับปัจจุบัน

พันเอก หลวงวิจิตรวาทการ ได้เปรียบเทียบปัญหาของชาวจีนในประเทศไทย
 ว่า เป็นเช่นเดียวกับปัญหาชาวยิวในเยอรมัน ทั้งยังชี้ให้เห็นว่า วิธีแก้ปัญหายิวที่คุม
 เศรษฐกิจเยอรมันของพวกนาซี อาจนำมาแก้ปัญหชาวจีนในเมืองไทยได้^๓ ดังนั้น

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

^๑ ประเก็บ คลองตรวจโรค, ๕๐ ปี ของข้าพเจ้า (อินเทอร์เนชันแนล
 บิสซิเนส ดีเวลลอปเมนต์ จาก๊ิก, ๒๕๑๓), หน้า ๑๕๐ - ๕๑.

^๒ Skinner, op.cit., p. 226.

^๓ Skinner, op.cit., p. 261.

ในคำปราศรัยของนายกรัฐมนตรีเนื่องในวันขึ้นปีใหม่ ค.ศ. ๑๙๓๙ (พ.ศ. ๒๔๘๒) อันเป็นปีแรกที่ได้นำตำแหน่งผู้นำคณะรัฐบาลนั้น จึงปรากฏข้อความที่กระตุ้นเตือนคนไทยให้สำนึกในหน้าที่ที่จะต้องปฏิบัติเพื่อรักษามลประโยชน์ทางเศรษฐกิจของประเทศไว้ว่า

"...ชาติไทยคงดูตัวอย่างการตั้งนี้ จากผู้ฉลาดที่มาตั้งควายทำกินในดินแดนของเรา เขาสามารถรวมเอาการค้า การครองชีพของเรา ไปไว้ในอำนาจเขาได้หมดสิ้น เราจะไม่ต้องการอ่านาจอธิพลอันนี้เป็นของไทยหรือ... เราต้องการความเป็นธรรมในการประกอบการทำมาหากินในประเทศไทยแห่งเดียวของคนไทยให้เหมือนที่นานาชาติเขาปฏิบัติในบ้านเมืองของเขาเท่านั้น และต้องการสนับสนุนคนไทยในทางนี้ ให้เหมือนที่รัฐบาลนานาชาติโคช่วยประชาชนของเขา และต้องการให้พี่น้องชาวไทยโคบำเพ็ญกรณียกิจ ที่จะสนับสนุนคนไทยกันเอง อย่างชนชาติอื่นเขาช่วยกันเท่านั้น ไม่มากไปกว่านี้เลย"

ชนชาติที่นายกรัฐมนตรีโคยกขึ้นเป็นตัวอย่างนั้น ชาติหนึ่งก็คือเยอรมัน ซึ่งดำเนินการปราบปรามชาวยิวในประเทศอย่างรุนแรง และนายกรัฐมนตรีไทยอาจนำมาเป็นแนวความคิดในการขจัดอิทธิพลทางเศรษฐกิจของชาวจีนในประเทศไทยด้วย ปรากฏว่าในปีนั้นเองรัฐบาลโคประกาศใช้พระราชบัญญัติควบคุมการค้าหลายฉบับ เริ่มด้วยการจัดตั้งบริษัทชาวไทย ในความควบคุมของรัฐบาลขึ้น ต่อมาได้ประกาศใช้พระราชบัญญัติสงวนการให้สัมปทานการเก็บรังนกนางแอ่นแก่องค์การรัฐบาล หรือตัวแทนของรัฐบาลเท่านั้น แทนที่จะปล่อยให้คนจีนทำอย่างแกกก่อน นอกจากนี้โคออก

*"สุนทรพจน์ของนายกรัฐมนตรี ฯลฯ ในงานฉลองวันชาติ ๒๔ มิถุนายน ๒๔๘๒" ราชกิจจานุเบกษา เล่ม ๕๖ เรื่องเดิม, หน้า ๘๒๗ - ๒๘.

พระราชบัญญัติเกลือและยาสูบ รวมเอาอุตสาหกรรมทำเกลือและยาสูบไว้ให้อยู่ภายใต้ความควบคุมของรัฐบาล พระราชบัญญัติน้ำมันเชื้อเพลิง ควบคุมการนำเข้า การกลั่นและการจำหน่ายน้ำมันปิโตรเลียมอย่างเคร่งครัด รัฐบาลจัดตั้งโรงกลั่นน้ำมันของรัฐขึ้น อาจกล่าวได้ว่าในสมัยนี้ รัฐบาลสามารถเข้าควบคุมการผลิตเกือบทุกประเภทของรัฐไว้ได้ ซึ่งนั่นย่อมเป็นปัจจัยส่งเสริมอำนาจของรัฐบาลให้เข้มแข็งมั่นคงขึ้นได้เป็นธรรมดา และเป็นที่น่าสังเกตไว้ด้วยว่า การใช้มาตรการรุนแรงต่อชาวจีนในสมัยนี้ ส่วนหนึ่งอาจมีเหตุผลมาจากการที่ รัฐบาลในสมัยนั้นมีความสัมพันธ์อันใกล้ชิดกับรัฐบาลทหารแห่งประเทศญี่ปุ่น และเนื่องจากชาวจีนในประเทศไทย มีความรู้สึกเป็นปฏิปักษ์ต่อญี่ปุ่น ที่ได้กระทำการร่ำยาประเทศไทยในขณะนั้น ดังได้เคยแสดงออกด้วยการบอยคอตสินค้าญี่ปุ่นระหว่าง ค.ศ. ๑๙๒๘ - ๑๙๒๙ (พ.ศ. ๒๔๗๑ - ๒๔๗๒) ซึ่งทำให้ญี่ปุ่นต้องเดือดร้อนอย่างหนักดังที่โลกกล่าวมาแล้วในบทที่ ๒ ท่าทีของชาวจีนในประเทศไทยในขณะนั้นจึงขัดกันกับนโยบายของรัฐบาล ดังนั้นในขณะที่บ้านเมืองอยู่ในภาวะที่ต้องระแวงภัยจากสงครามที่มีที่ท่าว่าจะเกิดขึ้นได้ทุกขณะนั้น วิธีหนึ่งที่จะทำให้รัฐบาลมั่นใจในการควบคุมภาวะทางเศรษฐกิจไว้ได้ก็คือ ต้องหาทางรวมเอาปัจจัยในการผลิตมาไว้ในมือเสียแต่ต้นนั่นเอง ขณะเดียวกันก็ได้ประกาศใช้รัฐนิยมในทางเศรษฐกิจด้วยเช่นกัน เช่น รัฐนิยมฉบับที่ ๕ ชักชวนให้ชาวไทยพยายามใช้เครื่องอุปโภค บริโภคที่มีกำเนิดหรือทำขึ้นในประเทศ เป็นต้น^๑

ศูนย์วิทยทรัพยากร จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

^๑ "ประกาศสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยรัฐนิยม ฉบับที่ ๕ เรื่องให้ชาวไทยพยายามใช้เครื่องอุปโภคบริโภคที่มีกำเนิดหรือทำขึ้นในประเทศ" ราชกิจจานุเบกษา แผนกราชกิจจานุเบกษา, เล่มที่ ๕๖ ตอนที่ ๕๕, หน้า ๕๓๕๙ - ๕๓๖๐, ๖ พฤศจิกายน, ๒๔๕๒.

นโยบายชาตินิยมทางการทหาร

งานสร้างชาติที่สำคัญอีกอย่างหนึ่งของพลตรี หลวงพิบูลสงคราม ก็คือ การปรับปรุงแผนยุทธศาสตร์ทางการทหาร ให้กองทัพไทยทันสมัย รัฐบาลจึงเริ่มดำเนินการเลื่อนฐานะกรมกองต่าง ๆ ที่มีหน้าที่รับผิดชอบทางการทหาร เช่น เลื่อนฐานะกรมอากาศยานเป็นกองทัพอากาศเมื่อ ค.ศ. ๑๙๓๗ (พ.ศ. ๒๔๘๑)^๑ เปิดผนึกเรียน นิสิต นักศึกษา ให้รู้จักวิชาการทหาร โดยจัดตั้งองค์การยุวชนทหาร ขึ้นตามแบบอย่างการจัดตั้งองค์การในทำนองเดียวกันของอิตาลี นักเรียนชั้นมัธยมปลาย (มัธยม ๗ - ๘) ขึ้นไปถึงนักศึกษาระดับมหาวิทยาลัย ต้องฝึกวิชาทหาร นักเรียน นักศึกษาชาย เรียกว่า "ยุวชนทหาร" ส่วนนักเรียน นักศึกษาหญิง ที่ได้รับการฝึกซ้อมวิชาการทหาร เรียกว่า "ยุวนารี" โดยมี พันโทประยูร ภมรมนตรี เป็นเจ้ากรมยุวชนตั้งกล่าว และได้รับสมญาว่า "นายพลเกอร์ริง" อันเป็นชื่อ เจ้ากรมยุวชนของพรรคนาซีในเยอรมัน^๒ นอกจากนั้นยังได้จัดตั้งกองทหารหญิงด้วย ให้การฝึกอบรมแบบนักเรียนนายร้อย ทั้งนี้เพื่อให้สอดคล้องกับทฤษฎีการจัดตั้ง "กองอาสาสมัครของชาติ" ซึ่งพลเมืองทุกคนมีสิทธิและมีเกียรติที่จะเข้าเป็นสมาชิก" ของหลวงวิจิตรวาทการ

อาจกล่าวได้ว่า การปรับปรุงกำลังกองทัพ การตั้งกองกำลังเขาวชนหรือที่เรียกว่า กองอาสาสมัครของชาติ อบรมให้ประชาชนรักชาติ กล้าหาญและมีระเบียบวินัยอย่างทหาร เป็นความพยายามของรัฐบาลที่จะปลูกฝังลัทธิชาตินิยม โดยเฉพาะในหมู่เขาวชนชาวไทย เช่นเกี่ยวกับการกระทำของรัฐบาลทหารญี่ปุ่น และรัฐบาลนาซีของเยอรมัน ซึ่งเป็นชาติที่มีกำลังอำนาจรุ่งเรืองที่สุดในขณะนั้น ผู้นำในคณะ

^๑กระทรวงกลาโหม, ที่ระลึกวันสถาปนากระทรวงกลาโหมครบรอบ ๖๖ ปี

(๘ เมษายน ๒๔๓๐ - ๒๔๘๖) เมษายน ๒๔๘๖ หน้า ๓๓๒.

^๒สงบ สุวีริณทร์, เรื่องเดิม หน้า ๑๑๐.

รัฐบาลไทยหลายคน มีใจโน้มเอียงไปในทางนิยมความเข้มแข็งของเยอรมันและญี่ปุ่น และยังได้เห็นญี่ปุ่นรบนะคิบหน้าในประเทศจีน รัฐบาลจึงหวังที่จะผูกสัมพันธ์ใกล้ชิดกับประเทศนั้น อันอาจจะได้อาศัยกำลังและอิทธิพลของญี่ปุ่นมาช่วยไทยต่อต้านอิทธิพลของอังกฤษและฝรั่งเศสในประเทศไทยและในอินโดจีน^๑ ทั้งนี้เพราะนายกรัฐมนตรีเห็นว่า การจะสร้างชาติไทยให้เป็นมหาอำนาจได้นั้น จำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องขจัดอิทธิพลของต่างชาติออกไปให้หมด และการที่นายกรัฐมนตรียึดมั่นในหลักการที่ว่า จีนแดนอันเป็นที่อยู่ของชนเผ่าไทยนอกราชอาณาจักร เช่น ในกัมพูชา ในลาว แคว้นไทยใหญ่ของพม่า ฯลฯ เป็นของไทย จึงต้องหาทางขับไล่ประเทศตะวันตกที่มายึดครองอยู่ออกไป ในเวลานั้นมหาอำนาจที่จะช่วยให้ไทยดำเนินการให้บรรลุวัตถุประสงค์ได้ ก็คือศัตรูของอังกฤษและฝรั่งเศส ซึ่งได้แก่ญี่ปุ่นและเยอรมัน ปรากฏว่านายกรัฐมนตรีโคสง พันโท ประยูร ภมรมนตรี ไปสังเกตการณ์ ศึกษาสภาพการต่าง ๆ ในเยอรมันหลายครั้ง^๒

ฝรั่งเศสทาบตามขอทำสัญญาไม่รุกรานซึ่งกันและกัน

การเปลี่ยนแปลงภายในประเทศดังกล่าว ประกอบกับท่าทีที่เป็นมิตรที่รัฐบาลไทยมีต่อญี่ปุ่น ซึ่งในขณะเดียวกันญี่ปุ่นก็มีนโยบายที่จะชักชวนไทยเป็นพันธมิตรเพื่อขับไล่ชาติตะวันตก โดยเฉพาะฝรั่งเศสและอังกฤษไปจากเอเชีย ทำให้ฝรั่งเศสซึ่งตระหนักดีถึงสถานการณ์ที่กำลังเปลี่ยนแปลงอยู่ในขณะนั้น ทั้งในยุโรปและในอาณานิคมของตนในอินโดจีน เริ่มกังวลถึงฐานะของตนในอินโดจีนมากขึ้น แม้ไทยจะยึด

^๑ Neuchterlein, Donald E. Thailand and the Struggle for Southeast Asia. (Ithaca, Cornell Univ. Press, 1966), p. 63.

^๒ ประทีป คลองตรวจโรค, เรื่องเดิม, หน้า ๒๖๒.

นโยบายเป็นกลางอยู่ในขณะนั้น ฝรั่งเศสก็ยังไม่พอใจที่เกี่ยว และเชื่อว่าถ้าได้
ทำกติกาสัญญาไม่รุกรานกับไทยแล้วฝรั่งเศสอาจวางใจได้มากขึ้น ดังนั้นในเดือน
สิงหาคม ๑๙๓๙ ก่อนหน้าที่สงครามโลกครั้งที่ ๒ จะระเบิดขึ้นในยุโรปเพียงเล็ก
น้อย นายเลปิสสิเออร์ (Paul Lévisier) อัครราชทูตฝรั่งเศสประจำ
ประเทศไทย จึงได้ทบทวนมายังรัฐบาลไทย ขอทำสัญญาไม่รุกรานซึ่งกันและกัน
โดยให้มีข้อสัญญาว่า ๑. รับรองว่าจะไม่โจมตีหรือบุกรุกกัน^๒ ๒. จะระงับข้อ
พิพาทระหว่างกันและกันในทางสงบ^๓

เมื่อฝรั่งเศสทบทวนมาเช่นนี้ จึงเป็นโอกาสที่นายกรัฐมนตรีจะได้ดำเนิน
นโยบายการเมืองอย่างเต็มที่ จึงได้ยกเลิกการปรับปรุงเขตแดนแม่น้ำโขง ให้เป็น
ไปตามความนิยมในกฎหมายระหว่างประเทศ คือ ให้ถือร่องน้ำสำคัญ หรือ

^๑สงครามเริ่มขึ้นในยุโรป เมื่อวันที่ ๓ กันยายน ๑๙๓๙ (พ.ศ. ๒๔๘๒)
อันเป็นวันที่ฮิตเลอร์ นำกองทัพเยอรมันบุกโปแลนด์ อีก ๒ วันต่อมา คือในวันที่ ๕
กันยายน รัฐบาลได้ประกาศนโยบายความเป็นกลางอีกครั้งหนึ่ง ("ประกาศ
พระบรมราชโองการให้ปฏิบัติตามความเป็นกลาง พุทธศักราช ๒๔๘๒". ราชกิจจานุ
เบกษา เล่มที่ ๕๖, ตอน ๒, ๕ กันยายน ๒๔๘๒ หน้า ๔๔๗ - ๔๔๘) ตามเหตุผล
ที่นายกรัฐมนตรีบรรยายว่า "...จะเข้าข้างใครก็รู้สึกว่าได้ประโยชน์อะไรเลย
แต่ก่อนเรารบเพื่อหาชื่อเสียง แต่เวลานี้เรามีทุกอย่างที่เราต้องการแล้ว เช่น
เอกราชในทางศาล ในทางตุลาการและสนธิสัญญาก็เสมอภาคกันดี ฯลฯ จึงเห็นว่า
ถือนโยบายเดิม คือเป็นกลางเป็นนโยบายที่ดีที่สุด"

^๒สสร. ๑/๒๒ (ปีก ๑) บันทึกฉบับ การทำหนังสือสัญญาไม่รุกรานกันกับ
ฝรั่งเศส อังกฤษและผู้ป่วนจะมีทางใดทางเสียอย่างไร หน้า ๗.

^๓เรื่องเดียวกัน. หน้า ๘.

ร่องน้ำลึก เป็นเกณฑ์ได้ โดยไม่ต้องยอมให้เกาะทั้งหมดในแม่น้ำโขงเป็นของฝรั่งเศสตามที่เป็นอย่างในเวลานั้น^๑ เกี่ยวกับพรมแดนแม่น้ำโขงนี้ ความที่โคซี่ให้เห็นมาแต่บทที่ ๑ แล้วว่า รัฐบาลไทยได้พยายามขอให้มีการเจรจาถึงเรื่องนี้ทุกครั้งที่ทำสนธิสัญญาฉบับใด ๆ กับฝรั่งเศสตั้งแต่ปี ค.ศ. ๑๘๕๕ เป็นต้นมา

อย่างไรก็ตามการที่จะขอปรับปรุงเขตแดนแม่น้ำโขง ในการเจรจาทำหนังสือสัญญาไม่รุกรานกัน ในขณะที่ต่างชาติกำลังระแวงไทยอย่างเต็มทีนั้น หม่อมเจ้าวรรณไวทยากร วรวรรณ ที่ปรึกษาสำนักนายกรัฐมนตรี และที่ปรึกษากระทรวงการต่างประเทศได้ทรงแสดงความคิดเห็นไว้ว่า การกระทำเช่นนี้อาจเป็นคาบสองคมคือถ้าฝรั่งเศสมีเจตนาดี และยอมตกลงในหลักการก็ดีไป แต่ถ้าไม่ยอมตกลงแล้วก็อาจหยิบยกเอาเป็นเหตุว่า ฝ่ายไทยคิดจะเรียกร่องดินแดนคืน ตามข่าวลือ ซึ่งในขณะนั้นได้ปรากฏเป็นหลักฐานแล้ว^๒ แต่เนื่องจากนายกรัฐมนตรีมีนโยบายปรากฏชัด

๑ เรื่องเดียวกัน.

๒ เรื่องเดียวกัน, (ข่าวลือเรื่องไทยจะเรียกร่องดินแดนคืนและข่าวที่ว่าฝรั่งเศสจะใช้กำลังรุกรานประเทศไทยอีกนั้น มีมาเรื่อย ๆ จนกระทั่งรัฐบาลของทั้งสองประเทศได้จัดให้มีการเยี่ยมเยียนกันระหว่างทูตทหารบกของไทยและอินโดจีนเมื่อเดือนกุมภาพันธ์ ๑๙๓๘ (พ.ศ. ๒๔๘๑) เพื่อขจัดข่าวลือ และเพื่อกระชับสัมพันธไมตรีและความเข้าใจอันดีต่อกัน โดยไทยส่ง นายพันเอก หลวงสินาคโยธารักษ์ เป็นหัวหน้าคณะทูตไป ส่วนคณะทูตของอินโดจีน นำโดย นายพันเอก กูอาซอง เดินทางมาเยี่ยมกรมกองทหารตามชายแดนของไทย (สสร. ๒/๑๖๑ หนังสือจากรัฐมนตรีว่าการกระทรวงกลาโหม ถึงนายกรัฐมนตรี ที่ น.๒๐๓๕๔/๒๔๘๑ ๒๕ กุมภาพันธ์ ๒๔๘๑ เรื่อง กำหนดการเยี่ยมเยียนกองทัพอินโดจีน) อย่างไรก็ตามการเยี่ยมเยียนดังกล่าวก็หาได้ระงับข่าวความหวาดระแวงที่ต่างฝ่ายต่างมีอยู่กันไม่

แล้วว่า จะคงเอาดินแดนที่ฝรั่งเศสยึดไปนั้นกลับคืนมา" ดังนั้นรัฐบาลจึงได้รับ
ขอเสนอของฝรั่งเศส โดยมีเงื่อนไขเกี่ยวกับการปรับปรุงเขตแดนในแม่น้ำโขง
เป็นเกณฑ์

ไทยทบทวนอังกฤษและญี่ปุ่นท่ากติกาสัญญาไมรุกราน

ในระหว่างที่การเจรจาทำกติกาสัญญาไมรุกรานกันระหว่างไทยกับฝรั่งเศส
ดำเนินอยู่นั้น รัฐบาลเกรงว่า การทำสัญญาดังกล่าวกับฝรั่งเศส อาจทำให้ญี่ปุ่นรู้สึก
ว่าไทยตั้งตัวเป็นปฏิปักษ์กับประเทศนั้น ซึ่งอาจก่อความยากลำบากให้แก่ประเทศไทย
ได้^๒ ดังนั้นเพื่อจะให้เห็นว่าไทยหาได้มีที่ทำเป็นฝ่ายตรงกันข้ามกับญี่ปุ่น
ไม่ รัฐบาลจึงได้คำริที่จะทำสนธิสัญญาในทำนองเดียวกันที่ทำกับฝรั่งเศสกับญี่ปุ่นบ้าง
แต่หากไทยทำกับญี่ปุ่นเพียงประเทศเดียวก็จะเป็นที่ครหา จึงต้องพิจารณาว่าควรจะ
ทำสนธิสัญญา เช่นว่านั้นกับอังกฤษด้วย ทั้งนี้รัฐบาลยอมมีเหตุผลพอที่จะกระทำดังนั้นได้
เพราะอังกฤษเป็นประเทศที่มีดินแดนติดต่อกับประเทศไทย คือ ดินแดนมลายู และ
พม่า ซึ่งขณะนั้นยังเป็นของอังกฤษอยู่ ส่วนญี่ปุ่นแม้จะไม่มีดินแดนติดต่อกับไทย แต่การ
ทวีอิทธิพลของญี่ปุ่นในเวลานั้น ทำให้ไทยอยู่ในฐานะที่ประมาทไม่ได้ อีกประการหนึ่ง
ญี่ปุ่นเป็นมิตรอยู่กับฝ่ายเยอรมันและอิตาลี ซึ่งอยู่คนละค่ายกับอังกฤษและฝรั่งเศส
เพื่อมองกันการระแวงจากทุกฝ่าย ไทยจึงตกลงใจที่จะเจรจากับอังกฤษและญี่ปุ่นด้วย^๓

^๑ เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๐ - ๑๑ และ ประยูร ภมรมนตรี (พลโท)
"ชีวิต ๕ แผ่นดินของข้าพเจ้า" ฟ้าเมืองไทย ปีที่ ๖ ฉบับ ๒๔๑ (๘ สิงหาคม ๒๕๑๗),
หน้า ๔๘ - ๕๑.

^๒ เรื่องเดียวกัน, หน้า ๘ - ๑๑.

^๓ คีเรก ชัยนาม, ไทยกับสงครามโลก..., เล่มเดิม, หน้า ๔๓.

การทำทักท้วงสัญญาไม่รุกรานกันกับฝรั่งเศส อังกฤษ และญี่ปุ่น

เมื่อตกลงในหลักการครั้งนี้แล้ว คณะรัฐมนตรีได้ประชุมปรึกษาและลงมติเมื่อวันที่ ๑๓ ตุลาคม ว่าให้กระทรวงการต่างประเทศไปทาบทามกับอัครราชทูตฝรั่งเศสเป็นทางราชการว่าในหลักการที่จะทำสัญญาไม่รุกรานซึ่งกันและกันนั้น รัฐบาลไทยเห็นชอบด้วย แต่ก่อนที่จะตกลงประการใด ใครจะทราบเท่าที่และขอเสนอของรัฐบาลฝรั่งเศสเสียก่อนว่าจะทำสัญญากันในรูปใด และมีข้อเสนออย่างไร^๑

วันที่ ๑๕ ตุลาคม ๑๙๓๕ อัครราชทูตอังกฤษได้มาพูดถึงเรื่องนี้ที่กระทรวงการต่างประเทศ และแจ้งว่าฝ่ายไทยจะเสนอให้มีหนังสือสัญญาไม่รุกรานกันกับฝ่ายอังกฤษแล้ว อังกฤษจะต้อนรับด้วยดี แต่ก็ใคร่ขอให้ฝ่ายไทยเจรจาทำหนังสือสัญญาไม่รุกรานนี้พร้อมกันไปกับฝ่ายฝรั่งเศส^๒ ดังนั้น ในขณะที่ฝ่ายไทยถามฝ่ายฝรั่งเศสไปตามมติคณะรัฐมนตรี ว่าทางฝ่ายฝรั่งเศสจะเห็นควรทำหนังสือสัญญากันในรูปใด และมีข้อเสนออย่างไร ไทยจึงได้ทาบทามฝ่ายอังกฤษและญี่ปุ่นไปในโอกาสเดียวกัน แต่เฉพาะกรณีของฝรั่งเศสนั้นไทยจะยกเอาเรื่องการปรับปรุงเขตแดนแม่น้ำโขงขึ้นพูดด้วย คือขอให้ฝ่ายฝรั่งเศสยอมถอยร่อนน้ำลึกเป็นเส้นเขตแดน^๓ ส่วนวิธีดำเนินการนั้น ให้ทำหนังสือทาบทามในรูปบันทึกช่วยจำ (Aide Memoire) เพื่อให้นายกรัฐมนตรี ซึ่งขณะนี้ได้ดำรงตำแหน่งรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศ

^๑ สสร. ๑/๒๒ (ปีก ๑) หนังสือจากรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศ ถึงเลขาธิการคณะรัฐมนตรี ๒๖ ตุลาคม ๒๔๘๒ เรื่อง การทำหนังสือสัญญาไม่รุกรานกันกับฝรั่งเศส

^๒ เรื่องเดียวกัน.

^๓ เรื่องเดียวกัน.

ประเทศอีกตำแหน่งหนึ่ง^๑ ด้วยนั้น เป็นผู้ยื่นให้อัครราชทูตฝรั่งเศส อัครราชทูต
อังกฤษและอัครราชทูตญี่ปุ่น อัครราชทูตทั้งสามประเทศได้ เจ้าชายนายกรัฐมนตรีและ
รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศ ในวันที่ ๒๖, ๒๗ และ ๒๘ ตุลาคม
ตามลำดับ เพื่อรับบันทึกช่วยจำ^๒ ซึ่งมีข้อความในทำนองเดียวกัน ดังนี้

(สำเนา)

(สำหรับประเทศฝรั่งเศส)

ฉบับ

บันทึกช่วยจำ

อ้างถึงถ้อยสนทนาระหว่าง ฯพณฯ อัครราชทูตฝรั่งเศส กับนายกรัฐมนตรี
และรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศ นายกรัฐมนตรีและรัฐมนตรีว่าการ
กระทรวงการต่างประเทศ ได้เสนอความเห็นเกี่ยวกับการทำสัญญาไม่รุกรานกัน
ระหว่างประเทศทั้งสอง ทั้งยังได้ชี้ให้รัฐบาลในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้
เห็นว่า นี่จะเป็นหนทางหนึ่งที่จะนำไปสู่การกระชับความสัมพันธ์ ที่พร้อมไปด้วยสันติ-
ภาพและมิตรภาพระหว่างประเทศทั้งสอง สำหรับรูปแบบของสัญญานั้น รัฐบาลใน

วันที่ ๑๔ กรกฎาคม ๑๙๓๕ (พ.ศ. ๒๔๘๒) เจ้าพระยาศรีธรรมมาธิบดีเบ็ญ
กราบถวายบังคมลาออกจากตำแหน่งรัฐมนตรีกระทรวงการต่างประเทศ ทรงพระ
กรุณาโปรดเกล้าฯ ให้นายพลตรี หลวงพิบูลสงคราม นายกรัฐมนตรีดำรงตำแหน่ง
รัฐมนตรีกระทรวงการต่างประเทศอีกตำแหน่งหนึ่ง (ดิเรก ชัยนาม ไทยกับสงครามโลก..
เล่มเดิม), หน้า ๖ - ๗

^๒สสร. ๑/๒๒ (ปก ๑) เรื่องเดิม.

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวขอให้ฝ่ายฝรั่งเศสเสนอแนะมา เพื่อเป็นมูลฐานในการเจรจา

ในขณะเดียวกัน รัฐบาลในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ขอถือโอกาสนี้ เชิญชวนให้รัฐบาลฝรั่งเศสได้โปรดพิจารณาถึงปัญหา ที่ได้เคยกล่าวถึงมาบ้างแล้ว ในการเจรจาทำสนธิสัญญาครั้งก่อน ๆ และนั่นคือความปรารถนาอย่างยิ่ง ที่จะก่อให้เกิดความสะดวกในการบริหารร่วมกัน คือการปรับปรุงเขตแดน ในส่วนที่แม่น้ำโขงเป็นพรมแดน ขอให้ไต่ร่องน้ำลึกเป็นเส้นกันพรมแดน ตามหลักสามัญแห่งกฎหมายระหว่างประเทศ รัฐบาลในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว จะรู้สึกซาบซึ้งเป็นอย่างยิ่ง หากรัฐบาลฝรั่งเศสจะมีความเห็นออกเห็นใจ และพิจารณาปัญหานี้ด้วยดี

(ลงนาม) พิบูลสงคราม

รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศ

กรุงเทพฯ ๒๒ ตุลาคม ๑๙๓๘^๑

ต่อมา อัครราชทูตอังกฤษได้มีหนังสือ ลงวันที่ ๓ พฤศจิกายน ๑๙๓๘ แจ้งมายังรัฐบาลไทยว่า ได้รับโทรเลขใจความสำคัญในบันทึกช่วยจำที่กล่าวข้างต้นไปยังรัฐบาลอังกฤษ และ ลอร์ด ฮาติแฟกซ์ (Lord Harifax) รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศอังกฤษ ได้โทรเลขตอบมาว่า รัฐบาลอังกฤษ ได้รับคำเสนอของฝ่ายไทยด้วยความสนใจยิ่ง และจะได้พิจารณาคำเสนอนี้โดยถี่ถ้วนต่อไป^๒

^๑ สสร. ๑/๒๒ (ปีก ๑) บันทึกช่วยจำยื่นต่ออัครราชทูตฝรั่งเศส

^๒ เพิ่มเดียวกัน สำเนาหนังสือจาก เซอร์ โจเซฟท์ ทรอสบี อัครราชทูตอังกฤษ ถึงรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศ ๓ พฤศจิกายน ๑๙๓๘.

พอดังเดือนมกราคม ๑๕๔๐ (พ.ศ. ๒๑๘๒)^๑ ฝรั่งเศสและอังกฤษได้นำส่งร่างหนังสือสัญญาไม่รุกรานกันมาให้กระทรวงการต่างประเทศ แต่ญี่ปุ่นยังไม่ได้ตอบมา หรือส่งร่างมาแต่ประการใด^๒

ในการประชุมคณะรัฐมนตรี เมื่อวันที่ ๓ มกราคม ๑๕๔๐ ได้ลงมติว่าให้ใช้บันทึกช่วยจำในการเจรจาและในการดำเนินการเจรจากับฝ่ายอังกฤษและฝรั่งเศสนั้น กระทรวงการต่างประเทศได้มอบให้รัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวง คือ นายคิเรก ชัยนาม และที่ปรึกษากระทรวง คือ หม่อมเจ้า วรณไวทยากร วรวรณ (ต่อมาได้รับพระยศทรงกรมเป็น สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมหมื่นนราธิปพงศ์ประพันธ์) เป็นผู้ดำเนินการแทนกระทรวงการต่างประเทศ และได้เริ่มการปรึกษาหารือกับทูตอังกฤษ เมื่อวันที่ ๒ มกราคม ๑๕๔๐^๓

ในส่วนที่เกี่ยวกับฝรั่งเศส หลังจากที่ปรึกษาฝ่ายไทยได้รับร่างกติกาสัญญาซึ่งฝ่ายฝรั่งเศสได้เสนอกลับมาก็ได้ทำบันทึกความเห็น สรุปความได้ว่า ถ้าอัครราชทูตฝรั่งเศสขอเจรจา ฝ่ายไทยก็จะเจรจากับ แต่เป็นที่เข้าใจกันว่า ในการเจรจานั้น ฝ่ายไทยพูดไป ๒ เรื่อง คือ ๑. เรื่องกติกาสัญญา และ ๒. เรื่องร้องนำลึกสองเรื่องนี้รวมเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน ส่วนอังกฤษนั้น โดยที่อังกฤษถือหลักการ

^๑ เดือนมกราคม ๑๕๔๐ ยังเป็น พ.ศ. ๒๑๘๒ อยู่เพราะไทยเริ่มนับปีใหม่ตามแบบสากล คือนับเดือนมกราคมเป็นเดือนแรกของปี ใน พ.ศ. ๒๑๘๒ เริ่มเมื่อวันที่ ๑ เมษายน ๑๕๔๐ เพราะฉะนั้น พ.ศ. ๒๑๘๓ จึงมีเพียง ๕ เดือน

^๒ แฟ้มเดียวกัน หนังสือลับ ที่ น.๑๓๒๘๖/๒๑๘๒ จากรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศ ถึงนายกรัฐมนตรี ๒ มกราคม ๒๑๘๒ เรื่องการทำหนังสือสัญญาไม่รุกรานกับฝ่ายฝรั่งเศส อังกฤษ และญี่ปุ่น

^๓ สลร. รายงานการประชุมคณะรัฐมนตรี ครั้งที่ ๓๓/๒๑๘๒ พุทธที่ ๓ มกราคม ๒๑๘๒ เรื่อง การทำกติกาสัญญาไม่รุกรานกับฝรั่งเศส อังกฤษ และญี่ปุ่น

เรื่องรอนนำลิกอยู่แล้ว" จึงไม่เป็นปัญหาที่จะว่ากล่าวกัน^๒ ทั้งนี้หมายความว่า

เมื่อแม่น้ำสาย ซึ่งเป็นเขตแดนระหว่างประเทศไทยกับรัฐ เชียงตุง เปลี่ยนทางเดินใน ค.ศ. ๑๕๓๑ (พ.ศ. ๒๑๗๔) รัฐบาลไทยและรัฐบาลอังกฤษได้ส่งผู้แทนไปสำรวจท้องที่ และผู้แทนทั้งสองฝ่ายได้เห็นพ้องกันว่า ควรถือรอนนำใหม่ของแม่น้ำใหม่ของแม่น้ำสาย ซึ่งเป็นรอนนำลิกเป็นเขตแดนระหว่างประเทศทั้งสอง โดยเป็นที่เข้าใจกันว่า ถ้าหากแม่น้ำสายเปลี่ยนทางเดินอีกในอนาคต รัฐบาลทั้งสองพร้อมที่จะถือ "รอนนำลิก" ของแม่น้ำสายเป็นเขตแดนเสมอไป โดยไม่ต้องคำนึงถึงการตองเสียดินแดน อันจะพึงมีขึ้น ทั้งนี้รัฐบาลทั้งสองฝ่ายได้เห็นชอบด้วย และใน ค.ศ. ๑๕๓๑ (พ.ศ. ๒๑๗๔) อุปทูตอังกฤษที่กรุงเทพฯ กับรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศ ในขณะนั้นได้แลกเปลี่ยนหนังสือต่อกันไว้เป็นหลักฐาน คือหนังสือของฝ่ายไทยลงวันที่ ๒๗ สิงหาคม ค.ศ. ๑๕๓๑ และหนังสือของฝ่ายอังกฤษ ฉบับลงวันที่ ๑๔ มิถุนายน ๑๕๓๒ นับตั้งแต่วันที่ ๑๕๓๑ (พ.ศ. ๒๑๗๔) นั้นมา ทางนำเดิมอันเป็นรอนนำลิกของแม่น้ำสายได้เปลี่ยนสภาพทุกปี จนเมื่อ ค.ศ. ๑๕๓๕ (พ.ศ. ๒๑๗๘) ปรากฏว่าแม่น้ำสายได้เปลี่ยนทางเดินอีกโดยแน่ชัด และทางนำใหม่ก็ได้ตัดเข้าไปในอาณาเขตอังกฤษ ซึ่งตามความตกลง ค.ศ. ๑๕๓๑ ดังกล่าวข้างต้น เป็นอันว่าเขตแดนไทยย้ายไปอยู่ตามรอนนำลิกใหม่ของแม่น้ำสาย

รัฐบาลทั้งสองฝ่ายได้เจรจาทำความเข้าใจกันและได้แต่งตั้งผู้แทนออกไปตรวจพิจารณาท้องที่ร่วมกัน คณะผู้แทนทั้งสองฝ่ายได้ไปตรวจดูแม่น้ำสายตอนที่เปลี่ยนทางเดินใหม่เมื่อปลายเดือนมีนาคม ค.ศ. ๑๕๓๘ (พ.ศ. ๒๑๘๑) และได้ตกลงกันทั้งสองฝ่ายว่า ใต้อารรอนนำใหม่ของแม่น้ำสายอันเป็นรอนนำลิกเป็นเขตแดนระหว่างประเทศไทยกับรัฐ เชียงตุง ตามหลักการที่กำหนดไว้ในความตกลงและหนังสือแลกเปลี่ยน ลงวันที่ ๒๗ สิงหาคม ๑๕๓๑ และวันที่ ๑๔ มิถุนายน ๑๕๓๒

การเปลี่ยนแปลงเส้นเขตแดนครั้งนี้ทำให้ฝ่ายไทยได้รับประโยชน์คือได้ดินแดนของฝ่ายอังกฤษที่อยู่ระหว่างทางนำเดิมและทางนำใหม่ ซึ่งมีเนื้อที่ประมาณ ๒๕๐ ไร่ อันเป็นดินแดนที่เหมาะสมสำหรับถาวร เพาะปลูกและการเลี้ยงสัตว์แลบางแห่งก็เป็นป่าไม้และไคร้ราษฎรที่อาศัยอยู่ในดินแดนนี้มีจำนวนราว ๗๑ คน ที่เป็นคนในบังคับอังกฤษมีจำนวน ๓๖ คน ความตกลงที่ใดทำกันนี้ นอกจากจะมีผลเปลี่ยนแปลงอาณาเขตไทยแล้วยังมีข้อความเกี่ยวกับเรื่องสัญชาติอีกด้วย ซึ่งมีหลักการว่าเมื่อโอนดินแดนใหม่แก่กันแล้ว คนชาติของแต่ละฝ่ายซึ่งอยู่ในดินแดนที่โอนกันนั้นก็โอนสัญชาติตามไปด้วย ผู้ใดใครจะส่งวนสัญชาติเดิมไว้ ก็ยอมให้กระทำไ้ โดยยื่นคำขอส่งวนภายในกำหนดเวลา ๒ เดือน (กองบรรณสาร, กต.๕.๑๐.๑"บันทึกกระทรวงการต่างประเทศ เรื่องความตกลงกับรัฐบาลอังกฤษ เปลี่ยนเส้นเขตแดนระหว่างประเทศไทยกับพม่าตอนแม่น้ำสาย เป็นพรหมแดนเมืองควยแม่น้ำสายเปลี่ยนทางเดิน" ๗ สิงหาคม ๒๔๔๓ แม่น้ำสายและแม่น้ำรวกเปลี่ยนทางเดิน

^๒ สสร. รายงานประชุมคณะรัฐมนตรี, ครั้งที่ ๗๔/๒๔๔๒, พุทธที่ ๑๐ มกราคม ๒๔๔๒ เรื่อง การทำกติกาสัญญาไมรุกรานกับฝรั่งเศส อังกฤษและญี่ปุ่น

ในการเจรจากับอังกฤษอาจเจรจาเรื่องการทำกติกาสัญญาแต่อย่างเดียว ไม่มีเงื่อนไขเกี่ยวกับการปรับปรุงพรมแดนไหนต่อว่ากล่าวกัน แต่ของฝรั่งเศส ไทยจะต้องขอเจรจาเรื่องขอปรับปรุงพรมแดนแม่น้ำโขงพร้อมกันไปด้วย

ต่อมาเมื่อวันที่ ๑๒ มีนาคม ๑๙๔๐ อัครราชทูตฝรั่งเศสได้แจ้งให้กระทรวงการต่างประเทศทราบว่า รัฐบาลฝรั่งเศสและรัฐบาลอินโดจีน ตอบตกลงว่ารับหลักการดังนี้คือ

๑. ให้เจรจาเรื่องต่าง ๆ ที่ยังค้างค้างอยู่ให้หมดสิ้นไป

๒. ฝรั่งเศสยอมพutschapriksha เรื่อง คอนในแม่น้ำโขง โดยอาศัยความสะดวกในทางปกครอง และการเดินเรือเป็นเกณฑ์ และรัฐบาลฝรั่งเศสพร้อมที่จะส่งข้าราชการชั้นผู้ใหญ่บินมาจากปารีส เพื่อมาทำความเข้าใจในปัญหาทั้งสองอย่าง*

สำหรับ "ปัญหาที่ยังค้างค้างอยู่" ตามข้อ ๑ นั้น นอกจากปัญหาเรื่องร่องน้ำลึกแล้ว ยังมีปัญหาอื่น ๆ อีก คือ ปัญหาเรื่องตำรวจน้ำ ปัญหาเรื่องการจับปลา ปัญหาเรื่องการเดินเรือ ตลอดจนปัญหาเรื่องการสัมปทานป่าไม้ คือ เรื่องการขอเพิ่มส่วนการทำป่าไม้ ระหว่างบริษัทต่างประเทศ ๔ บริษัท คือ บริษัทหลุยส์ ที เลียวโนเวนส์ บริษัทแองโกลสยาม บริษัทเอเซียติคอาฟริเคนของฝรั่งเศส และบริษัทเอเซียติคเคนมาร์ค นอกจากนี้ก็มีปัญหาเรื่องขมุ ซึ่งทูตฝรั่งเศสขอให้ไทยผ่อนผันยกเว้นค่าธรรมเนียมให้แก่พวกขมุที่อพยพเข้ามาอยู่ในประเทศไทยในช่วงฤดูกาล แต่กระทรวงมหาดไทยเห็นว่า เป็นกาจะไม่สมควร เพราะฝรั่งเศสเองก็ยังไม่ยอมเจรจากับไทย เกี่ยวกับปัญหาชายแดน จึงเห็นว่าฝรั่งเศสจะเอาจากไทยแต่ฝ่ายเดียว ซึ่งเรื่องนี้ก็ยังค้างเจรจากันมาตั้งแต่เดือนพฤษภาคม ๑๙๓๙^๒

* สสร. ๑/๒๒ (ปีก ๑) หนังสือลับเฉพาะ ที่ น. ๒๒๒๔๐/๒๔๒๒ จากรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศ ถึงนายกรัฐมนตรี ๑๒ มีนาคม ๒๔๒๒ เรื่อง การทำกติกาสัญญาไม่รุกรานกับฝรั่งเศส อังกฤษ และญี่ปุ่น

^๒ สสร. บันทึกเกี่ยวกับแม่น้ำโขง, ๑๒ พฤษภาคม ๒๔๒๓.

ส่วนที่เกี่ยวกับ "คอน" ในแม่น้ำโขงนี้ ที่ปรึกษาฝ่ายไทย ได้แสดงความเห็นส่วนพระองค์ไว้ว่าวิธีดำเนินการอาจใช้วิธีซึ่งใดทำกันในเมื่อได้เจรจาทำอนุสัญญาว่าด้วยอินโดจีนใน ค.ศ. ๑๙๒๕^๑ คือพิจารณาคว่าคอนใดที่อยู่ใกล้ฝั่งไทย โดยถึงแม้จะมีน้ำอยู่ระหว่างกลางบ้างในฤดูแล้ง แต่ก็ไม่เป็นร่องน้ำที่สะดวกแก่การเดินเรือนัก กับทั้งในการซุกคลอง ก็ควรจะอยู่ในความปกครองของฝ่ายไทย ในกรณีเช่นนี้ ก็ควรให้คอนเหล่านี้มาเป็นของไทย เพื่อสะดวกแก่การปกครองดังกล่าว^๒ ทั้งนี้หมายความว่า ขอให้ฝ่ายฝรั่งเศสยอมรับว่าถ้าคอนใดเป็นเกาะก็ให้เป็นของฝรั่งเศส แต่ส่วนที่เป็นคอนเป็นของไทย^๓ อัครราชทูตฝรั่งเศสเองก็เห็นด้วยกับความเห็นดังกล่าว

ในการเจรจากับอังกฤษและฝรั่งเศสเกี่ยวกับกติกาสัญญาไม่รุกรานกันนั้น ได้มีการยกวางสนธิสัญญาอยู่จนกระทั่งเดือนเมษายนจึงเป็นที่ตกลงกัน และได้มีการเตรียมการที่จะลงนามในกติกาสัญญาดังกล่าวในเดือนดังกล่าวด้วย

ส่วนญี่ปุ่นนั้น ได้ชั้นแรกแสดงความไม่สนใจที่จะทำสัญญาไม่รุกรานซึ่งกันและกันกับไทย ทั้งนี้เพราะขัดกับนโยบายรุกรานของตนที่หวังจะใช้ประเทศไทยเป็นเส้นทางไปทำสงครามกับอังกฤษที่พม่าและมลายู จนเมื่ออังกฤษกับฝรั่งเศสตกลงแล้ว เช่นนี้ รัฐบาลญี่ปุ่นก็ไม่ตอบประการใด จนกระทั่งวันที่ ๑๑ เมษายน อัครราชทูตญี่ปุ่น

^๑หม่อมเจ้า วรณไวทยากร วรวรณ, เคยเป็นผู้แทนฝ่ายไทยไปเจรจากับผู้แทนฝ่ายฝรั่งเศสที่ฮานอย เมื่อคราวทำอนุสัญญาว่าด้วยอินโดจีน ค.ศ. ๑๙๒๕ อนุสัญญาดังกล่าวนั้นได้ลงนามกัน ณ กรุงเพทฯ เมื่อวันที่ ๒๕ สิงหาคม ๑๙๒๖ (พ.ศ. ๒๔๖๙) และได้แลกเปลี่ยนสัตยาบันกัน ณ กรุงเพทฯ เมื่อวันที่ ๒๕ มิถุนายน ๑๙๒๙ (พ.ศ. ๒๔๗๒)

^๒สสร. ๑/๒๒ (ปีก ๑) บันทึกที่ปรึกษากระทรวงการต่างประเทศ ๑๒ มีนาคม ๒๔๘๒

^๓สสร. รายงานประชุมคณะรัฐมนตรี ครั้งที่ ๘๓/๒๔๘๒ พุทธที่ ๑๓ มีนาคม ๒๔๘๒ เรื่องการทำกติกาสัญญาไม่รุกรานกับฝ่ายฝรั่งเศส

คือ นายมูราอิ (Murai) โต้แย้งกับรัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงการต่างประเทศ ว่า เรื่องการทำกติกาสัญญาไม่รุกรานนั้น ญี่ปุ่นไม่ได้มีประโยชน์เกี่ยวข้องกับใครสัก เพราะดินแดนไทยและญี่ปุ่นไม่ได้ติดต่อกัน และญี่ปุ่นเกรงว่าเยอรมันนี้ และอิตาลีจะ เข้าใจผิดอย่างใดอย่างหนึ่งได้ อย่างไรก็ตาม อัครราชทูตจะรับที่จะรับรายงานไปยัง รัฐบาลของตนเพื่อพิจารณาต่อไป

เมื่อญี่ปุ่นแจ้งมาดังนี้ หลวงพิบูลสงคราม จึงได้มีคำสั่งให้ นายดิเรก ชัยนาม เสนออัครราชทูตเยอรมัน คือ นายวิลเฮล์ม โทมัส (Wilhelm Thomas) นายครอลลา (Crolla) อัครราชทูตอิตาลี และนายเนวิลล์ (Neville) อัครราชทูตอเมริกัน มาพบและเล่าเรื่องราวที่ไทยจะทำกติกาสัญญาไม่รุกรานกับฝรั่งเศส อังกฤษ และ ญี่ปุ่นให้ฟังเพื่อทราบปฏิกิริยา หลังจากได้ฟังคำชี้แจงและได้ดูร่างบันทึกช่วยจำที่ รัฐบาลไทยยื่นให้อัครราชทูตฝรั่งเศส อัครราชทูตอังกฤษและอัครราชทูตญี่ปุ่น ตลอดจน วิจารณ์ร่างสัญญาไม่รุกรานให้อัครราชทูตทั้งสามอ่าน อัครราชทูตเยอรมันและอิตาลีไม่ได้ มีปฏิกิริยาคัดค้านประการใด ต่างแสดงความเห็นว่า ทูตไม่เห็นข้อความใดที่จะทำให้ เข้าใจผิดไปได้ และที่รัฐบาลไทยปฏิบัตินั้นชอบด้วยเหตุผลทุกประการ ทั้งเป็นการแสดงความ สุจริตใจว่า ไม่ได้ตั้งใจจะเป็นพันธมิตรกับฝ่ายใด สำหรับอัครราชทูตอเมริกัน ไม่แสดงความเห็น เพียงแต่กล่าวขอบคุณในไมตรีจิต และว่าจากรายงานไปยังรัฐบาล และก็เชื่อว่ารัฐบาลอเมริกันคงเข้าใจในเรื่องนี้

เรื่องเดียวกัน.

๒ สดร. ๑/๒๒ (ปีก ๑) หนังสือลับเฉพาะ ก่วน ที่ ร.๒๑๘/๒๔๔๒ จาก เลขาธิการคณะรัฐมนตรี ถึงนายกรัฐมนตรีในตำแหน่งบังคับบัญชาสำนักงานราชเลขา- นุกรในพระองค์ ๒๓ เมษายน ๒๔๔๓ เรื่อง หนังสือมอบอำนาจ ในการลงนามใน กติกาสัญญาไม่รุกรานกันกับอังกฤษและฝรั่งเศส และรายงานประชุมคณะรัฐมนตรี ครั้งที่ ๓/๒๔๔๓ ชุดที่ ๒๒ เมษายน ๒๔๔๓ เรื่องสัญญาไม่รุกรานกับญี่ปุ่น

ต่อมาวันที่ ๒๒ เมษายน อัครราชทูตญี่ปุ่นได้มาพบ นายคิเรก ชัยนาม อีก และแจ้งว่ารัฐบาลญี่ปุ่นตกลงในหลักการ เรื่องการทำสัญญาไม่รุกราน ที่ญี่ปุ่น ปรารถนา เพราะกลัวว่าโลกจะเข้าใจผิด เฉพาะอย่างยิ่งฝ่ายอักษะ อีกประการหนึ่ง ญี่ปุ่นไม่เคยทำสัญญาทำนองนี้กับประเทศใดเลย ฉะนั้นประเทศไทยจะเป็นประเทศแรก และเกี่ยวกับถ้อยคำว่า อยากจะหลีกเลี่ยงไม่ใช้คำว่า "การรุกราน" (Aggression) อยากให้หาคำอื่นใช้แทน เช่น จะเรียกสัญญาที่ทำขึ้นใหม่นี้ว่า "สนธิสัญญามิตรภาพ พิเศษ (Treaty of Special Friendship) เป็นต้น ทั้งนี้เพราะกลัวจะไป กระทบกระเทือนถึงการกระทำของญี่ปุ่นในจีน เข้า และแจ้งควยว่ารัฐบาลญี่ปุ่นตกลง ทำสัญญาดังกล่าวโดยยังไม่ผ่านคณะองคมนตรีสภา^๑ อาจเป็นการไม่แน่นอนว่าสภา ผู้แทนราษฎร จะเห็นชอบด้วยหรือไม่ การกระทำดังกล่าวของอัครราชทูตญี่ปุ่นเป็นการ แสดงท่าทีให้เห็นว่าญี่ปุ่นไม่เต็มใจที่จะทำสัญญากับไทยนัก พยายามตั้งเงื่อนไขเพื่อ หลีกเลี่ยงการผูกมัดตัวเองในการที่จะทำให้ความมั่นใจสัญญาว่าจะไม่รุกรานไทย ทั้งนี้ เพราะญี่ปุ่นมีแผนการที่แน่นอนเกี่ยวกับประเทศไทยไว้ในแผนขยายตัวลงมาทางใต้ ของตนอยู่แล้วว่าจะต้องคืบประเทศนี้เข้าอยู่ในระเบียบใหม่ของตน ซึ่งขณะนั้นญี่ปุ่น ก็ยังไม่แน่ใจนักว่าวิธีการทางการทูตของตนจะสำเร็จและหากวิธีการดังกล่าวไม่ ประสบผลญี่ปุ่นอาจต้องใช้แผนการ รุกราน เช่นเดียวกับที่ทำกับจีน

ในที่ประชุมคณะรัฐมนตรีเมื่อวันที่ ๒๒ เมษายน รัฐมนตรีหลายท่านไม่เห็น ชอบด้วยกับการที่ญี่ปุ่นจะทำสัญญาผิดแปลกไปจากอังกฤษและฝรั่งเศส เช่น จะให้มี ข้อความว่า "จะมีการแลกเปลี่ยนข่าวสารและปรึกษากันในปัญหาข้อหนึ่งข้อใด ซึ่ง

^๑คิเรก ชัยนาม, ไทยกับสงครามโลก..., เล่มเดิม, หน้า ๔๔.

^๒เรื่องเดียวกัน, หน้า ๔๕ - ๔๖.

^๓สสร. รายงานประชุมคณะรัฐมนตรี ครั้งที่ ๓/๒๔๔๓ ศุกร์ที่ ๒๒ เมษายน เรื่อง สัญญาไม่รุกรานกับญี่ปุ่น

เกี่ยวกับผลประโยชน์ร่วมกัน" ซึ่งดูจะเป็นเชิงว่าจะเป็นการพิเศษกับประเทศนั้น ตลอดจนข้อสัญญาที่จะให้แตกต่างกันไปนั้นก็มีผู้เห็นว่าไม่เหมาะสม เช่น หลวงพรหมโยธี รัฐมนตรีท่านหนึ่งเกรงว่าอาจเกิดปัญหาเกี่ยวกับข้อสัญญาต่อไป และได้แสดงความเห็นว่าควรเรียกสัญญานี้ว่า "สัญญาไม่รุกรานกัน" เพราะเกรงเรื่องการตีความของข้อสัญญาเป็นอย่างอื่นในโอกาสต่อไป^๑

นายกรัฐมนตรีพอจะทราบท่าทีของผู้ป่วนที่มีต่อประเทศไทยก็ -ตั้งคำปรารภ
ที่ว่า

"อนึ่ง เวลาที่ประเทศเรา นับวันแต่จะอยู่ในฐานะ
ลำบากขึ้นทุกที ความจริงเราต้องการบูรณชาติ
ของเรา ไม่ต้องการให้ใครมาเกี่ยวข้องกับการเมือง
ของเรา แต่เราไม่อยากไปเกี่ยวข้องกับใคร"^๒

แม้พอจะทราบท่าทีและเจตนาของผู้ป่วน แต่นายกรัฐมนตรีก็ยังหวังที่จะได้
รับความช่วยเหลือบางประการจากประเทศนั้นในการเรียกร้องคืนแดนคืนจาก
ฝรั่งเศส ในที่สุดนายกรัฐมนตรีก็สามารถเกลี้ยกล่อมให้รัฐมนตรีส่วนใหญ่ตอบรับขอ
เสนอของผู้ป่วน โดยให้เหตุผลว่า "ไม่ควรขัดข้อง เพราะไม่เสียหายประการใด"
จึงให้เป็นที่ยกเลิกความนั้น เพียงแต่ขอให้ผู้ป่วนเติมข้อความที่ว่า "อัครราชสันติสัญญา
จะไม่เกี่ยวข้องกับการปกครองภายในของแต่ละฝ่าย" ท่านองเกี่ยวข้องกับร่างสัญญา
ของอังกฤษกับฝรั่งเศส ทั้งนี้เพื่อหลีกเลี่ยงการที่ผู้ป่วนจะถือสิทธิเข้ามาแทรกแซงกิจการ
ภายในของไทย^๓

^๑ สสร. รายงานประชุมคณะรัฐมนตรี ครั้งที่ ๓/๒๔๘๓ เรื่องเดิม.

^๒ เรื่องเดียวกัน.

^๓ เรื่องเดียวกัน.

อย่างไรก็ตามพอถึงวันที่ ๑๐ พฤษภาคม อัครราชทูตญี่ปุ่นได้แจ้งกับ
รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศอีกว่า ญี่ปุ่นไม่อาจยอมรับร่างสนธิสัญญา
ตามที่ไทยขอเดิมไปว่า ต่างฝ่ายต่างจะเคารพต่อการปกครองภายในของกันและกัน
เช่นเดียวกับที่ปรากฏในร่างสัญญากับฝรั่งเศสและอังกฤษ และเห็นว่า ข้อความเพียง
ว่า "ต่างเคารพบูรณภาพอาณาเขตซึ่งกันและกันก็เป็นการเพียงพอ"^๑ และญี่ปุ่น
ขอเรียกชื่อสัญญาว่า "สนธิสัญญาระหว่างประเทศไทยกับประเทศญี่ปุ่น ว่าด้วยการ
จำปฏิสัมพันธ์ไมตรี และต่างเคารพบูรณภาพอาณาเขตแห่งกันและกัน (Treaty
Between Japan and Thailand Concerning the Continuance of
Friendly Relations and the Mutual Respect of Each Other's
Territorial Integrity)

โดยให้เหตุผลว่า

๑. เป็นที่ทราบอยู่แล้วว่า รัฐบาลญี่ปุ่น ไม่อยากให้รูปสัญญาเหมือนกับ
อังกฤษ และฝรั่งเศสเท่าที่จะเป็นไปได้
๒. ดินแดนของประเทศทั้งสองฝ่ายไม่ติดต่อกัน
๓. รัฐบาลญี่ปุ่นรู้สึกว่าจะใส่ข้อความที่ไทยร้องขอลงไป จะดูเป็นเชิง
ว่า รัฐบาลไทย เข้าไปเกี่ยวข้องกับคุ้มครองในการปกครองภายในของญี่ปุ่น และ
ทำนองเดียวกัน ดูเป็นเชิงว่า รัฐบาลญี่ปุ่น จะมาคุ้มครองไทยเช่นเดียวกัน ซึ่ง
แสดงว่าประเทศทั้งสองฝ่ายต่างไม่มีอิสระ อีกประการหนึ่ง "การปกครองภายใน
ของญี่ปุ่น" นั้นหมายถึงองค์พระจักรพรรดิ จะเป็นการหมิ่นพระบรมเดชานุภาพถ้าองค์
พระจักรพรรดิเข้ามาเกี่ยวข้อง^๒

^๑ดูรายละเอียดได้ที่ คิเรก ชัยนาม, ไทยกับสงครามโลก..., เล่มเก็บ,
หน้า ๔๗ - ๔๘.

^๒สสร. ๑/๒๒ (ปีก ๑) บันทึกฉบับเฉพาะ เรื่อง การทำกติกาสัญญาไมตรี
รานกันกับญี่ปุ่น, กระทรวงการต่างประเทศ ๖ พฤษภาคม ๒๔๘๑.

จะเห็นได้ว่าเหตุผลแต่ละข้อที่ญี่ปุ่นอ้างมาหาได้มีน้ำหนักเท่าที่ควร ทั้งนี้ เพราะญี่ปุ่นไม่ยากจนนักตัวเองควยการทำสัญญา "ไม่รุกราน" กับไทยนั่นเอง จึงพยายามหาเหตุผลมาอ้างอย่างแค้น ๆ ซึ่งในที่สุดรัฐบาลไทยก็เห็นควยและยอมรับ ยิ่งไปกว่านั้น อัครราชทูตญี่ปุ่นยังแจ้งในเวลาต่อมาควย (๒๓ พฤษภาคม) ว่า รัฐบาลญี่ปุ่นต้องการลงนามในกติกาสัญญานับตั้งกล่าวก่อนอังกฤษหรือฝรั่งเศส ๑ หรือ ๒ วัน โดยอ้างสถานการณ์สงครามในยุโรป ว่ารัฐบาลญี่ปุ่นมีนโยบายไม่ผูกพันควย (non - involvement) หากลงนามในวันเดียวกัน เกรงไปว่าบางประเทศ ซึ่งหมายถึงเยอรมันและอิตาลี จะเข้าใจผิดไปว่าญี่ปุ่นเข้ามาร่วมมือกับ อังกฤษและฝรั่งเศสในเอเชีย แต่รัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงการต่างประเทศได้ตอบไปว่า ให้ลงนามในวันเดียวกันจะเหมาะกว่า และจะไม่มีใครเข้าใจผิดเพราะ รัฐบาลเยอรมันและอิตาลี ไคส่งทูตใหม่มาแจ้งแล้วว่า เข้าใจเรื่องนี้ดี อีกประการหนึ่ง หากไทยทำตามญี่ปุ่นเรียกร้องแล้ว อาจเกิดผลเสีย ๒ ประการคือ

๑. ประเทศไทยผิดมารยาทในเรื่องธรรมเนียมระหว่างประเทศ เพราะ ว่าอันที่จริงลำดับแห่งการเจรจาที่ดี ลำดับตัวอักษรของประเทศที่เจรจาที่ดี อังกฤษ และฝรั่งเศสมาก่อน

๒. นานาประเทศจะคิดว่าไทยเกรงกลัวญี่ปุ่นเกินไป ดังนั้นเพื่อให้ถูกงามทั่ว ๆ ไป จึงขอให้ลงนามในวันเดียวกัน*

เมื่อฝ่ายไทยให้เหตุผลไปเช่นนี้ รัฐบาลญี่ปุ่นก็ยอมตกลงในที่สุด แต่ขอ ให้มีการลงนามกันที่โตเกียว ซึ่งฝ่ายไทยก็ไม่ขัดข้อง

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

*ศิริเอก ชัยนาม, ไทยกับสงครามโลก..., เล่มเดิม, หน้า ๔๔ - ๕๐.

การลงนามในกติกาสัญญาไม่รุกรานกันระหว่างไทยกับญี่ปุ่น อังกฤษ และฝรั่งเศส

เมื่อการเจรจาเป็นที่ตกลงกันทุกฝ่ายเช่นนี้ จึงได้มีการลงนามในกติกาสัญญาไม่รุกรานกัน ระหว่างนายกรัฐมนตรี และอัครราชทูตฝรั่งเศสและอัครราชทูตอังกฤษ ณ ทำเนียบรัฐบาลในขณะนั้น คือ ที่วังสวนกุหลาบ เมื่อวันที่ ๑๒ มิถุนายน ๑๙๔๐ (พ.ศ. ๒๔๘๓) เวลา ๑๐.๐๐ น. และ ๑๑.๐๐ น. ตามลำดับ และได้มีการลงนามในสนธิสัญญาระหว่างประเทศญี่ปุ่นและประเทศไทย ว่าด้วยการจำเว็ญสัมพันธไมตรีและเคารพต่อบรรณภาพแห่งกันและกัน ณ กรุงโตเกียว เวลา ๑๐.๐๐ น. วันเดียวกัน ระหว่างพระยาตรีเสนา อัครราชทูตไทยประจำกรุงโตเกียว กับ นายอาริตะ (Arita) รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศญี่ปุ่น

กติกาสัญญาไม่รุกรานกัน ระหว่างประเทศไทยกับฝรั่งเศส และระหว่างประเทศไทยกับอังกฤษ มีทั้งหมด ๖ มาตรา มีข้อความโดยสรุปเหมือนกันดังนี้

๑. ภาคีแต่ละฝ่ายจะไม่ทำสงครามซึ่งกันและกัน หรือใช้กำลังรุกรานซึ่งกันและกันโดยลำพัง หรือร่วมกับประเทศอื่น ๆ และจะเคารพบูรณภาพอาณาเขตของกันและกัน

"ข้อ ๑ อัครภาคีผู้ทำสัญญาแต่ละฝ่ายรับรองว่า จะไม่หันเข้ากระทำการสงคราม หรือกระทำการใด ๆ อันเป็นการใส่ก่กำลังหรือรุกรานต่อกันฝ่ายหนึ่งในกรณีใด ๆ เลย ไม่ว่าโดยลำพังหรือโดยร่วมกับอำนาจภายนอกประเทศหนึ่ง หรือมากกว่าประเทศหนึ่งก็ตาม และจะเคารพต่อบรรณภาพแห่งอาณาเขตของอัครภาคีผู้ทำสัญญาอีกฝ่ายหนึ่ง"

๑ สสร. สร.๑/๒๒ (ปีก ๒) คำแถลงการณ์ของรัฐบาลไทย และคำแถลงการณ์กระทรวงการต่างประเทศญี่ปุ่น เนื่องในการลงนามในสนธิสัญญาไม่รุกรานระหว่างประเทศไทยกับประเทศอังกฤษและประเทศฝรั่งเศส และการลงนามในสนธิสัญญาว่าด้วยการจำเว็ญสัมพันธไมตรีและเคารพต่อบรรณภาพแห่งอาณาเขตแห่งกันและกัน ระหว่างประเทศไทยกับประเทศญี่ปุ่น

๒. ภาคีแต่ละฝ่ายจะไม่ช่วยชาติอื่นซึ่งทำสงครามกับภาคีหนึ่งภาคีใด ถ้าภาคีผู้ทำสัญญาฝ่ายใดไม่รักษาข้อตกลง ภาคีอีกฝ่ายหนึ่งมีสิทธิที่จะบอกเลิกสนธิสัญญานี้ทันทีโดยไม่ต้องบอกล่วงหน้า

"ข้อ ๒ ถ้าอัครภาคีผู้ทำสัญญาฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งถูกอำนาจภายนอกประเทศหนึ่งหรือมากกว่าประเทศหนึ่ง กระทำการอันเป็นการสงครามหรือรุกราน อัครภาคีผู้ทำสัญญาอีกฝ่ายหนึ่งรับรองว่าจะไม่ให้ความช่วยเหลือทางตรงหรือทางอ้อมแก่ผู้รุกราน จะเป็นประเทศเดียวหรือหลายประเทศก็ตาม ตลอดเวลาที่ไรสนธิสัญญานี้
ถ้าอัครภาคีผู้ทำสัญญาฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งกระทำการอันเป็นการสงครามหรือรุกรานต่ออำนาจภายนอก อัครภาคีผู้ทำสัญญาอีกฝ่ายหนึ่งจะไม่มีสิทธิที่จะบอกเลิกสนธิสัญญานี้ทันทีโดยไม่ต้องบอกล่วงหน้า"

๓. ภาคีแต่ละฝ่ายจะเคารพอธิปไตยหรืออาณาเขตของอีกฝ่าย

"ข้อ ๕ อัครภาคีผู้ทำสัญญาแต่ละฝ่ายรับรองว่า จะเคารพอธิปไตยหรืออาณาเขตของอีกฝ่ายหนึ่งที่มีอยู่เหนืออาณาเขตของตนทุกประการ และจะไม่แทรกแซง ในการภายในแห่งอาณาเขตรับนั้นแต่อย่างใด และจะละเว้นการกระทำใด ๆ อันคำนวณที่จะก่อให้เกิดหรือช่วยการปลุกปั่น การเผยแพร่หรือการพยายามแทรกแซงใด ๆ ซึ่งบ่งชี้ว่าบ่อนทำลายแห่งอาณาเขตใด ๆ ดังกล่าวแล้ว หรือมีความมุ่งหมายที่จะทำการเปลี่ยนแปลงรูปการปกครองแห่งอาณาเขตใด ๆ เช่นว่านั้น โดยใจกำลังบังคับ"

* สสร. สร.๑/๕๒ (บีก ๓) กติกาสัญญาไม่รุกรานกันระหว่างประเทศไทยกับสหราชอาณาจักรแห่งบริเตนใหญ่และไอร์แลนด์เหนือ และกติกาสัญญาไม่รุกรานกันระหว่างประเทศไทยกับสาธารณรัฐฝรั่งเศส

ส่วนกติกาสัญญาที่ทำกับญี่ปุ่นมี ๕ ข้อ สรุปสาระสำคัญได้ดังนี้

๑. จะเคารพบูรณภาพอาณาเขตแห่งกันและกัน

"ข้อ ๑ อัครราชทูตทำสัญญานี้ต่างจะเคารพบูรณภาพ
อาณาเขตแห่งกันและกัน และในที่นี้ ยืนยันสันติภาพ
เป็นนิจและมิตรภาพเป็นนิรันดรที่มีอยู่ระหว่างกัน"

๒. จะเป็นมิตรต่อกัน จะให้ความร่วมมือในการแลกเปลี่ยนข่าวสารและ
ให้คำปรึกษาหารืออันจะก่อให้เกิดผลประโยชน์ร่วมกัน

"ข้อ ๒ อัครราชทูตทำสัญญานี้ต่างจะรักษาไว้ซึ่งการ
ติดต่อกันฉันมิตร เพื่อแลกเปลี่ยนข่าวสาร และปรึกษา
หารือกันในปัญหาข้อหนึ่งข้อใดเกี่ยวกับผลประโยชน์
ร่วมกันอันจะพึงมีขึ้น"

๓. ถ้าอัครราชทูตประเทศอื่นใดโจมตี อัครราชทูตอีกฝ่ายจะไม่ช่วยเหลือ
ประเทศที่ ๓ นั้น

"ข้อ ๓ ในกรณีที่อัครราชทูตทำสัญญาฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง
ถูกอาณาภพภายนอกใด ๆ จะเป็นประเทศเคียวหรือ
หลายประเทศโจมตี ภาคว่าอีกฝ่ายหนึ่งรับรองว่าจะ
ไม่ให้ความช่วยเหลือแก่อาณาภพที่กล่าวนั้น เป็นการ
ปฏิบัติต่อภาคีฝ่ายที่ถูกโจมตี"

ศูนย์วิจัยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

*เพิ่มเติม (คำแปล) สนธิสัญญาระหว่างประเทศไทยกับประเทศญี่ปุ่น
ว่าด้วยการจำเว็ญสัมพันธไมตรีและต่างเคารพบูรณภาพอาณาเขตแห่งกันและกัน

ความแตกต่างระหว่างกติกาสัญญาทั้ง ๓ ฉบับ

ถ้าพิจารณาจากตัวบทของสัญญาทั้ง ๓ ฉบับที่กล่าวมาแล้วนี้ จะเห็นได้ว่า กติกาสัญญาระหว่างประเทศไทยกับฝรั่งเศส และระหว่างประเทศไทยกับประเทศอังกฤษ มีข้อความเหมือนกันแทบทุกตัวอักษร และสัญญาทั้งสองฉบับนี้ มีบทบัญญัติที่แตกต่างไปจากสัญญาที่ทำกับญี่ปุ่นก็คือ ข้อ ๒ ของสัญญาไมรุกราน ซึ่งกำหนดเกี่ยวกับการบอกเลิกสัญญาเอาไว้อย่างชัดเจน ซึ่งอาจสันนิษฐานได้ว่าอังกฤษและฝรั่งเศสเสนอให้บัญญัติข้อความดังกล่าวไว้ เพราะประเทศทั้งสองไม่ไว้วางใจท่าทีของไทย เกรงว่าไทยอาจมีนโยบายรุกรานเพื่อนบ้านนั้นหมายถึงอาณาเขตของฝรั่งเศสในอินโดจีน และอาณาเขตของอังกฤษในพม่าและมลายู และหากไทยดำเนินนโยบายต่างประเทศอย่างใดที่ประเทศทั้งสองหวาดระแวงแล้ว ประเทศทั้งสองอาจบอกเลิกสัญญาและร่วมมือกันจัดการอย่างใดอย่างหนึ่งกับประเทศไทยได้

ส่วนสัญญาที่ทำกับญี่ปุ่นนั้น มีสาระสำคัญที่ต่างไปจากสัญญาที่ทำกับอังกฤษและฝรั่งเศสอยู่ ๑ ข้อเช่นกัน คือ ข้อ ๒ ของสัญญาที่มีความว่า "อัครราชทูตทั้งสองจะรักษาไว้ซึ่งการติดต่อกันฉันมิตร เพื่อแลกเปลี่ยนข่าวสาร และปรึกษาหารือกันในเรื่องข้อขัดข้องเกี่ยวกับผลประโยชน์ร่วมกันอันจะพึงมีขึ้น" การที่ญี่ปุ่นได้ทำสนธิสัญญาที่มีรูปแบบและสาระต่างไปจากสัญญาที่ไทยทำกับอังกฤษและฝรั่งเศสเช่นนี้ อัครราชทูตญี่ปุ่น คือ นายยามาดะ ได้แสดงความเห็นว่า สนธิสัญญาใหม่นี้ เป็นการยืนยันอย่างถูกต้องตามกฎหมายว่า ความสัมพันธ์ทางการเมืองระหว่างไทยกับญี่ปุ่นได้ใกล้ชิดพอ ๆ กัน หรือมากกว่าความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับฝรั่งเศส และระหว่างไทยกับอังกฤษ ๒ ประเทศ ที่เมื่อก่อนคงเชื่อกันว่าประเทศไทยเป็นส่วนหนึ่งของเขตอิทธิพลทางการเมืองของคน^๑ และว่าสนธิสัญญา

^๑ Francis Cochrane, The Thai - Our Neighbours. (Kuala Lumpur : Kyle Palmer) 1941, p. 156.

"... เป็นก้าวหนึ่งที่พึงประสงค์ที่จะทำให้ประเทศ
คู่สัญญาได้ร่วมมือและจัดการกับปัญหาที่จะนำมาสู่
ผลประโยชน์ร่วมกัน โดยสัญญาใดแสดงให้ประจักษ์
ว่าประเทศทั้งสองได้ยอมรับถึงการมีผลประโยชน์
ร่วมกัน ถึงแม่ว่าจะไม่ทราบความหมายอันจำเพาะ
ของคำว่าผลประโยชน์ร่วมกัน เราก็ไม่อาจปฏิเสธ
ได้ว่าสาระสำคัญที่สุดก็คือการสร้างและการดำรง
ไว้ซึ่งอธิปไตยอันเป็นอิสระของระบอบใหม่ในเอเชีย
ตะวันออกสำหรับชาวเอเชียตะวันออก"

คำกล่าวของยาคาเบะ แสดงให้เห็นถึงเจตจำนงของญี่ปุ่นในการยอม
ร่วมลงนามในกติกาสัญญานี้ได้ว่า ญี่ปุ่นจำเป็นต้องยอมทำแม้จะไม่เต็มใจนักเพราะ
ขัดกับนโยบายรุกรานของคนตั้งที่กล่าวมาแล้ว ถ้าหากปล่อยให้ไทยทำสัญญาไม่รุกราน
กับฝรั่งเศสและอังกฤษโดยลำพังแล้วไซ้ ญี่ปุ่นก็ย่อมมีความรู้สึกเหมือนกับว่า
ปล่อยให้ไทยผูกมิตรกับประเทศตะวันตกโดยที่ตนจะไม่ได้รับประโยชน์อันใด
อย่างน้อยหากตนได้ร่วมลงนามในสัญญานี้ก็อาจสร้างความประทับใจให้กับผู้นำและ
ประชาชนไทยได้ และนั่นจะเป็นผลดีต่อการดำเนินนโยบายทางการเมืองโดยตรง
ต่อไป ซึ่งรวมถึงการชักชวนประเทศไทยให้ร่วมมือกับตนในอนาคตโดยญี่ปุ่นไม่
จำเป็นต้องใช้กำลังทางทหาร เข้าช่วยการดำเนินนโยบายของตน การที่ญี่ปุ่นสามารถ
เกลี้ยกล่อมรัฐบาลไทยให้ยอมเปลี่ยนแปลงตัวบทและรูปแบบของสัญญาได้ตามที่
ปรารถนานั้น นับเป็นความสำเร็จอันยิ่งใหญ่ของญี่ปุ่น อย่างน้อยก็ทำให้นานาชาติ
เห็นว่าญี่ปุ่นเริ่มจะมีอิทธิพลเหนือไทย หนังสือพิมพ์ในต่างประเทศพากันวิพากษ์
วิจารณ์ว่า รัฐบาลไทยตกอยู่ใต้อิทธิพลของญี่ปุ่น แม้แต่จักรวรรดิอังกฤษเองก็สงสัย
ว่าสัญญาฉบับนี้จะมีนัยยะของการเป็นพันธมิตร^๒ ระหว่างไทยกับญี่ปุ่น แต่รัฐบาลไทย

^๑ Ibid., p. 159.

^๒ Ibid., p 156 และ คีเรก ชัยนาม, ไทยกับสงครามโลก...,
เล่มเดิม, หน้า ๕๖.

ก็ได้ปฏิเสธข่าวและความข้องใจดังกล่าว*

กติกาสัญญาไมรุกรานระหว่างไทยกับฝรั่งเศส มีส่วนเพิ่มเติมที่แตกต่างไปจากกติกาสัญญาไมรุกรานกับอังกฤษและสนธิสัญญาว่าด้วยการจำเวียงสัมพันธไมตรีกับญี่ปุ่นคือ รัฐบาลไทยและรัฐบาลฝรั่งเศสได้มีหนังสือแลกเปลี่ยนซึ่งกันและกันเกี่ยวกับเรื่องแม่น้ำโขง ซึ่งยังเป็นปัญหากันอยู่ โดยกำหนดเขตแดนตามลำแม่น้ำโขงว่าจะต้องเป็นไปอย่างไรโดยแน่ชัด ส่วนปัญหาอื่น ๆ เกี่ยวกับความยากลำบากในทางการปกครอง และปัญหาที่ค้างคางอยู่ก็จะได้รีบเจรจาให้เสร็จสิ้น ดังจะเห็นได้จากหนังสือแลกเปลี่ยนระหว่างประเทศทั้งสอง

(คำแปล)

สถานทูตฝรั่งเศส
ประจำประเทศไทย
ที่ ๗๗/๔๐/ก.

ลับ

ท่านนายกรัฐมนตรี

ข้าพเจ้าขอยืนยันความตกลง ซึ่งเราได้กระทำกันนั้น มายัง อาณา ตามข้อกำหนดดังต่อไปนี้

โดยคำนึงถึงสัมพันธไมตรีที่มีมาโดยมาตุภูมิเป็นเวลานาน ระหว่างประเทศฝรั่งเศสกับประเทศไทย และโดยที่ต่างฝ่ายต่างมีความปรารถนาที่จะรักษาสัมพันธภาพนั้นไว้ให้คงอยู่ในความแจ่มใส ซึ่งมีวันเสื่อมคลาย รัฐบาลทั้งสองจึงตกลงกันจะระงับบรรดาข้อยุ่งยากในทางการปกครอง ซึ่งยังมีอยู่ระหว่างอินโดจีนกับประเทศไทยนั้นด้วยเจตนารมณ์แห่งมิตรภาพอันดี เพื่อที่จะให้ความสัมพันธ์ระหว่าง

*ก็เรียก ชัยนาม, เรื่องเดียวกัน, หน้าเดียวกัน.

ประเทศทั้งสองนี้ ตั้งอยู่ในฐานะที่ค้างฝ้ายต่างไว้วางใจ และร่วมมือกันทุกประการ

เพื่อการนี้ รัฐบาลทั้งสองได้มีมติว่า จะแก้ปัญหาข้อยุ่งยากเรื่องแม่น้ำโขง โดยให้เส้นเขตแดนในลำแม่น้ำนี้คงเป็นไปตามร่องน้ำที่ไทยจะเดินเรือได้สะดวก ทุกฤดูกาล ฉะนั้นอาณาเขตใดๆ ไม่ว่าจะเป็กรูปใดก็ตาม ซึ่งอยู่ข้างขวาแห่งเส้นเขตแดนนี้ ย่อมเป็นอาณาเขตไทย และอาณาเขตใดๆ ที่อยู่ข้างซ้ายแห่งเส้นเขตแดนนั้น ย่อมเป็นอาณาเขตฝรั่งเศสทุกอัน

เพื่อให้เป็นตามหนังสือแลกเปลี่ยนดังกล่าว รัฐบาลทั้งสองได้ตกลงที่จะแต่งตั้งผู้แทน ซึ่งจะได้รับมอบอำนาจอันถูกต้อง ที่จะกำหนดเส้นเขตแดนระหว่างไทยกับอินโดจีนต่อไป และความตกลงระหว่างผู้แทนที่ว่ามี ให้ใช้ได้ภายในกำหนดหนึ่งปี นับแต่วันแลกเปลี่ยนหนังสือเป็นต้นไป

อนึ่ง เป็นที่เข้าใจกันว่า คณะผู้แทนฝรั่งเศส ซึ่งจะอยู่ในความอำนวยการของบุคคลผู้ใหญ่ชั้นเอกอัครราชทูตนั้น จะได้อำนาจทำการเจรจาปัญหาในทางปกครองอื่นๆ ที่ค้างค้างอยู่ด้วย

อย่างไรก็ดี เป็นที่กำหนดไว้แน่นอนตั้งแต่บัดนี้ว่า ปัญหาเหล่านี้ไม่ติดพันกับปัญหาซึ่งเรียกว่า เรื่องแม่น้ำโขงที่จะต้องกำหนดเส้นเขตแดนในลำแม่น้ำโขง อันคุณประโยชน์ที่จะได้ในเรื่องนี้นั้น เป็นที่กำหนดไว้อีกครั้งหนึ่งว่า จะเป็กรอนได้มาแต่เมื่อลงนาม และสัตยาบันกติกาสัญญาไม่รุกรานกันเป็นต้นไป

ขอแสดงความนับถืออย่างยิ่งมายังท่านนายกรัฐมนตรี

พญา

(ลงนาม) ปอล เลวิสสิเออร์

นายพลตรี หลวงพิบูลสงคราม

นายกรัฐมนตรี รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศ

กรุงเทพฯ

๑ ส.ร. สร.๑/๒๒ (ปีก ๓) สนธิสัญญาไม่รุกรานซึ่งกันและกันระหว่างประเทศไทยกับสาธารณรัฐฝรั่งเศส

อัครราชทูตฝรั่งเศสก็ได้รับหนังสือแลกเปลี่ยน ซึ่งมีข้อความอย่างเดียวกันนี้ จากรัฐบาลไทยด้วยหนังสือแลกเปลี่ยนดังกล่าวเป็นการย้าว่า ฝรั่งเศสตกลงที่จะเปลี่ยนแปลงเส้นเขตแดนในลำแม่น้ำโขงให้เป็นไปตามร่องน้ำลึก และการนี้จะกระทำโดยคณะกรรมการผสม ที่แต่งตั้งจากตัวแทนของรัฐบาลไทยและรัฐบาลฝรั่งเศส คณะผู้แทนของฝรั่งเศสจะต้องอยู่ในความควบคุมของเจ้าหน้าที่ผู้ใหญ่ชั้นเอกอัครราชทูต และจะได้อ่านาจรูจาปัญหาอื่น ๆ ที่เกี่ยวกับความยุ่งยากลำบากในทางการปกครอง และปัญหาที่ค้างค้ำงอยู่ให้เสร็จสิ้นไปด้วย

อนึ่ง มีข้อความตอนหนึ่งในหนังสือแลกเปลี่ยนดังกล่าว ที่กลายมาเป็นประเด็นสำคัญนำไปสู่กรณีพิพาทระหว่างไทยกับฝรั่งเศสในปลายปีนั้น คือประโยคสุดท้ายในหนังสือแลกเปลี่ยนที่ว่า "อันคุณประโยชน์ที่จะได้ในเรื่องนี้นั้น เบนที่กำหนดไว้แน่นอนอีกครั้งหนึ่งว่า จะเป็นอันใดมาแต่เมื่อลงนาม และสัตยาบันสัญญาสัญญาไม่รุกรานกันเป็นค่นไป"

ทั้งนี้ เป็นการบอกนัยยะว่า การเจรจาท้าความตกลงเกี่ยวกับการกำหนดเส้นเขตแดนในลำแม่น้ำโขง จะต้องทำกันให้เสร็จสิ้นก่อนการให้สัตยาบันสัญญาไม่รุกราน และเมื่อให้สัตยาบันสัญญาแล้ว ทั้งสองฝ่ายจึงจะมีสิทธิในเขตแดนของตนได้เต็มที่ แต่ฝรั่งเศสก็ไม่อาจดำเนินการเจรจาท้าตกลงกันได้ เนื่องจากการเปลี่ยนแปลงภายในประเทศและในอาณานิคมของประเทศนั้น กติกาสัญญาไม่รุกรานกันระหว่างไทยกับฝรั่งเศสยังไม่ได้รับการสัตยาบันและไม่มีผลบังคับใช้ ซึ่งจะไค้กล่าวถึงรายละเอียดในบทต่อไป

หลังจากไค้ลงนามในกติกาสัญญาทั้งสามฉบับเสร็จเรียบร้อยแล้วตั้งแต่วันที่ ๑๒ มิถุนายน แล้ว ค่อมารัฐบาลคู่สัญญาคือไทยกับอังกฤษ และไทยกับญี่ปุ่น ไค้ให้สัตยาบันแก่กัน เมื่อวันที่ ๑๓ สิงหาคม และวันที่ ๒๓ ธันวาคม ตามลำดับ ระหว่างนายกรัฐมนตรีนานาชาติว่าราชการกระทรวงการต่างประเทศและอัครราชทูตของ

ประเทศทั้งสอง^๑ ฉะนั้นสัญญาทั้งสองฉบับจึงเป็นอันบังคับใช้ได้ ส่วนกติกาสัญญากับฝรั่งเศสรัฐบาลไทยยังไม่ยอมให้สัตยาบัน เพราะยังไม่มี การปฏิบัติตามหนังสือแลกเปลี่ยนระหว่างประเทศทั้งสองเกี่ยวกับเรื่องแม่น้ำโขง หมายความว่า การเจรจาเพื่อปรับปรุงเขตแดนในลำแม่น้ำนั้นยังไม่สามารถเป็นที่ตกลงกันได้

ศูนย์วิทยทรัพยากร จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

^๑ สสร. สร.๑/๒๒ (ปีก ๘) หนังสือควันที่ น.๘๕๒๔/๒๔๔๓ จากรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศ ถึงนายกรัฐมนตรี ๓๑ สิงหาคม ๒๔๔๓ เรื่อง การแลกเปลี่ยนสัตยาบันกติกาสัญญาไม่รุกรานกันกับอังกฤษ และหนังสือควันที่ น.๑๗๓๑๘/๒๔๔๓ จากรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศถึงนายกรัฐมนตรี ๒๓ ธันวาคม ๒๔๔๓ เรื่อง การแลกเปลี่ยนสัตยาบันสนธิสัญญาสัมพันธไมตรีระหว่างประเทศไทยกับประเทศญี่ปุ่น